

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

GÜNEYBATI ANADOLU AĞIZLARINDA ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİ

Oğuz KISA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

GÜNEYBATI ANADOLU AĞIZLARINDA ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİ

Oğuz KISA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

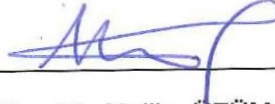
Oğuz Kısa tarafından hazırlanan "Güneybatı Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri" başlıklı bu çalışma, 12.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Sema ASLAN DEMİR (Başkan)

Prof. Dr. Nurettin DEMİR (Danışman)

Yard. Doç. Dr. Melike ÜZÜM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12.01.2018

Oğuz KISA

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- Tezimin/Raporumun 25.01.2019 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

25 /01/2018

Oğuz KISA

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandđım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadđımı, yararlandđım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Nurettin DEMİR danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Oğuz KISA

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, dünya görüşü, benimle paylaştığı engin bilgisi, desteği ve özeni için gerçek anlamda bir hocadan daha fazlası olduğunu düşündüğüm, değerli katkılarını asla unutmayacağım, yol göstericim saygıdeğer tez danışmanım sayın Prof. Dr. Nurettin DEMİR'e canı gönülden teşekkür ederim.

Bir bilim insanı olarak akademik ilmine ve dünya görüşüne hayran kaldığım, çalışkanlığını imrenerek izlediğim, eğitim süreci boyunca büyük desteklerini gördüğüm sayın bölüm başkanı hocam Prof. Dr. Emine YILMAZ'a sonsuz teşekkürler.

Yüksek lisans eğitimim boyunca görüşlerini, desteklerini aldığım hocalarım Doç. Dr. Mevlüt ERDEM, Doç. Dr. Sema ASLAN DEMİR ve Doç. Dr. İbrahim Ahmet AYDEMİR'e çok teşekkür ederim.

Hacettepe Üniversitesi'nde tanışma fırsatı bulduğum değerli yüksek lisans arkadaşlarım Arda SARAÇ, Temel DEMİRCİ, Hasan GÜZEL, Cihangir DEMİR, Yasemin KÖKSAL, Özge ÇİLLİ, Serap GÜRBÜZ, Fatma AY, Fatma ER, Batuhan ERSOY'a paylaşımları ve destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak, her zaman yanımda olduğunu bildiğim, aldığım kararlara saygı duyan maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme, zorlandığım zamanlarda yanımda olan, yol göstericim abim Yavuz KISA'YA ve canım eşim Gülçin ÖZDİL KISA'YA sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

KISA, Oğuz. *Güneybatı Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Türkçenin takip edilebilen tarihi dönemlerinden bu yana çeşitli eklerle veya kelimelerle şimdiki zaman anlatılmıştır. Harezmi Türkçesi dönemine kadar geniş zaman ekleri *-Ar/- (X)r* şimdiki zaman anlatmak için de kullanılmıştır. Osmanlıcadan Modern Türkiye Türkçesine uzanan süreçte şimdiki zaman (*-yor*) standart bir varyant haline gelmiştir.

Standart dilden farklı olarak ağızlar şimdiki zaman ekleri bakımından oldukça zengindir. Türkiye Türkçesinde şimdiki zaman ekinin yenilenmesinde *-A yorı-r* kalıbı kullanılmıştır. Ağızlarda hem bu birleşik fiilden gelişen ekin hem de daha başka yapılardan gelişmiş şimdiki zaman eklerinin zenginliğinden bahsetmek mümkündür. Güneybatı Anadolu Ağızlarında konuşulan yerel varyantlar da şimdiki zaman ekleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik tarafımızdan ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, genel bilgilerin verildiği Giriş bölümünde zaman ve şimdiki zaman konularından kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra, Türkçede şimdiki zaman eklerinin tarihi dönemlerdeki kullanımları ve ağız terimi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, mevcut kaynaklardan tespit edilen Güneybatı Anadolu Ağızları şimdiki zaman eklerinin envanteri çıkarılmaya çalışılmış olup eklerin dağılımı harita yoluyla da gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde, şimdiki zaman ekleri odaklılık parametresi ile sınırlandırılmış olarak dilbilimsel bir yaklaşımla ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Şimdiki zaman, Türkçe, zaman, odaklı şimdiki zaman, ağız, Güneybatı Anadolu Ağızları

ABSTRACT

KISA, Oğuz. *Present Tense Suffixes in Southwestern Anatolia Dialects*, Master's Thesis, Ankara, 2018.

From the pursuable ancient eras of Turkish language up to now, the present time is explained by using some various suffixes or words. Until Khorezmian Turkic language era, simple present tense suffixes *-Ar/- (X)r* used for present continuous tense too. Among the process starting from Ottoman Turkish to Modern Turkey Turkish, present continuous tense (*-yor*) turned into a standart variant.

Different from standard language, dialects are prosperous from the manner of present continuous suffixes. In Turkey Turkish, present continuous suffix is renewed with "*-A yorı-r*" structure. In dialects, it is possible to mention about prosperous suffixes developed from both this compounded verb and present continuous suffixes developed from other structures. In Southwest Anatolian Dialects, spoken local variants are various in the manner of present continuous suffixes. This variety was aimed to be highlighted by us.

In this study, in Introduction part where general information is provided, tense and present continuous tense were slightly mentioned. Then, usage of present continuous suffixes of Turkish in ancient eras and dialect terms were concentrated.

In the second part, inventory of the present tense suffixes of Southwest Anatolian Dialects identified from the available sources were collected and the variance of the suffixes is also shown via the chart.

In the third part, present continuous suffixes was intended to have an approach of linguistic manner, limited by "focality" parameter.

Key Words

Present continuous, Turkish, time, focal present continuous tense, dialect, Southwest Anatolian Dialects

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
FONETİK İŞARETLER	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: LİTERATÜR ÖZETİ	4
1.1. Ağız	4
1.2. Sınıflandırma Çalışmaları	5
1.2.1. Ege Ağızları	8
1.2.2. Şimdiki Zamanla İlgili Çalışmalar	10
1.3. Şimdiki Zaman	11
1.4. Şimdiki Zaman Eklerinin Tarihi	13
1.4.1. Giriş	13
1.5. Ek Envanteri	17
2. BÖLÜM: İNCELEME	20
2.1. Uşak	20
2.1.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö	20
2.1.2. -iy, -yı/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür	22
2.1.3. -ya/ -ye/ -yā/ -yē.....	23
2.2. Muğla	24
2.2.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö	24
2.2.2. -iy, -yı/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür	26
2.2.3. -İp batır-ır.....	28
2.2.4. -I batır / vatır	29

2.2.5. -İp dur-ur (< tur-ur).....	30
2.2.6. -İp barı.....	31
2.2.7. -iK gelir (< -İp gelir).....	32
2.2.8. -İp otur-ur.....	33
2.2.9. -İp b�r�r	33
2.3. Kütahya	34
2.3.1. -İyo, -İy�, -İy�	34
2.3.2. -İp dur-ur (< tur-ur).....	36
2.4. Aydın.....	36
2.4.1. -İyo, -İy�, -İy�	36
2.4.2. -İyuru	38
2.4.3. -iy, -y1/ -yi, -yu/ -y�, -yır/ -yir, -yur/ -y�r	39
2.4.4. -�r1/ -�ri/ -�ri.....	41
2.4.5. -yomaz (< yor1-maz)	43
2.4.6. -İp dur-ur (< tur-ur).....	44
2.4.7. -İp batır-ır.....	47
2.4.8. -I batır	48
2.4.9. -I vadır	49
2.4.10. -İp baktır.....	50
2.4.11. -I baktır.....	50
2.4.12. -İp barır	50
2.4.13. -İp y�r�r	51
2.4.14. -İp b�r�r	52
2.4.15. -iK gelir (< İp gelir)	53
2.5. Denizli	56
2.5.1. -İyo, -İy�, -İy�	56
2.5.2. -yuru.....	57
2.5.3. -İp dur-ur (< tur-ur).....	58
2.5.4. -İp barı.....	58
2.5.5. -İp batır-ır.....	58
2.6. İzmir	59
2.6.1. -İyo, -İy�, -İy�	59
2.7. Afyonkarahisar	60
2.7.1. -İyo, -İy�, -İy�	60
2.8. Manisa	62
2.8.1. -İyo, -İy�, -İy�	62

2.8.2. -iy, -y1/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür	63
2.8.3. -ya/ -ye/ -yā/ -yē.....	64
2.8.4. -yer/ -yèr/ -yir /-yr	64
2.8.5. -ō/ -ōr/ -or/ -ör	65
2.9. Harita Üzerinde Şimdiki Zaman Eklerinin Bölgesel Dağılımları.....	66
3. BÖLÜM: GÜNEYBATI ANADOLU AĞIZLARINDA ODAKSILLIK	69
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	78
EK 1. Etik Kurul İzin Muafiyet Formu	82
EK 2. Orijinallik Raporu.....	83

FONETİK İŞARETLER

- (-) : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti
- (~) : Ünlüler üzerinde kısalık işareti
- (´) : Ünlüler üzerinde yarı incelme / kalınlaşma işareti
- (°) : Ünlüler üzerinde yarı yuvarlaklaşma işareti
- (^) : Ünlüler üzerinde bulanıklık işareti
- (~) : Ünlüler üzerinde nazallık işareti
- (˘) : Geniş ünlüler üzerinde yarı daralma işareti
- (ˇ) : Diftong
- (ä) : açık e
- (ħ) : Hırıltılı h sesi
- (ħ) : Nefesli h sesi
- (ķ) : Arka damak k'sı
- (ğ) : Arka damak g'si
- (ğ̂) : Patlayıcı gırtlak g'si
- (ñ) : Damak n'si
- (ş) : Peltek s sesi
- (ʈ) : Yarı tonlu dişeti-diş ünsüzü
- (ʎ) : Yarı ünlü dişeti-diş ünsüzü
- (˘) : Ünsüzler üzerinde telaffuz noktasının daha önce kaydığını gösteren işaret
- (K) : k-g arası ünsüz
- (K̂) : ķğ arası ünsüz
- (P) : p-b arası ünsüz

(S) : s-z arası ünsüz

(T) : t-d arası ünsüz

(`) : Kendinden sonraki hecenin standart Türkçeden farklı vurgu yaptığını gösteren işaret.

(_) : Bağlantı (laison) işareti

(> , <) : Kelimelerin yapı bakımından (etymologique) gelişme yönlerini gösteren işaretler

GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu, Batı Grubu ağızları içerisinde bulunan Afyon, Aydın, Denizli, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak bölgelerinde tespit edilen şimdiki zaman şekilleridir. Bilindiği üzere Türkçenin tarihi dönemlerinde geniş zaman ekleri olan *-Ar/- (X)r* şimdiki zamanı göstermek için de kullanılmıştır. Ancak zamanla Türk dillerinde şimdiki zamanı göstermek için yeni ekler ortaya çıkmıştır. Şimdiki zaman yenilenmesinde Türk dillerinde ön dönüşümlü *dur-*, *otur-*, *yat-* ve *yori-* fiilleri kullanılmıştır. Aslen süreklilik bildiren bu yardımcı fiiller kendilerinden önceki zarf fiilleri ve aslen şimdiki zamanı ifade eden geniş zaman eklerini de bünyelerine alarak yeni şimdiki zaman eklerinin ortaya çıkmasına aracılık etmişlerdir. Bu biçimler Türk dillerinde farklı gelişmeler gösterir. Örnek olarak *-A tur-ur* biçiminden türemiş olan ek Türk dillerinin bazılarında sadece üçüncü kişilerde belirgindir (*barat*).

Türkiye Türkçesinde şimdiki zaman ekinin yenilenmesinde *-A yori-r* kalıbı kullanılmıştır. Ancak standart dilden farklı olarak ağızlar şimdiki zaman ekleri açısından dikkat çekici bir zenginliğe sahiptir. Ağızlarda hem bu birleşik fiilden gelişen ekin hem de daha başka yapılardan gelişmiş şimdiki zaman eklerinin zengin bir çeşitliliği mevcuttur. Güneybatı Anadolu'da konuşulan yerel varyantlar şimdiki zaman ekleri bakımından zengin bir çeşitlenme gösterir ve ağız sınıflandırmalarının değişmez temel ölçütleri arasındadır. Ağızlarda şimdiki zaman eklerinin en uzun biçimleri olan *-A yorur*'da en kısa biçim olarak görebileceğimiz *-i*'ye uzanır. Standart dilde varyant sınırlılığının aksine ağız monografilerinde tek bir kişi için aynı il sınırları içinde pek çok şimdiki zaman ekinin kullanıldığı görülür.

Şimdiki zaman eklerinin ağızlardaki bu biçimsel çeşitliliği bağımsız bir araştırmayı hak edecek durumdadır. Ancak bir yüksek lisans tezi çerçevesinde ağızlardaki çok farklı biçimleri teker teker ele almak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle elinizdeki çalışmanın konusunu Güneybatı Anadolu ağızları oluşturmaktadır. Afyon, Aydın, Denizli, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak illerinde konuşulan bu ağızlar şimdiki zaman ekleri ve onlara kaynaklık eden birleşik fiiller açısından zengin bir çeşitlilik

gösterir. Çalışmamızda adı geçen bölgede kullanılan şimdiki zaman ekleri, yapıları ve anlamları açısından incelenecektir. Çalışmada kullanılacak olan örnekler mevcut ağız araştırmalarından seçilecektir.

Bu çalışmada şimdiki zamanla anlatılmak istenen odaklı şimdiki zamandır. Bunu da bir olayın oluş sürecinin konuşma anıyla zamansal olarak örtüşmesi şeklinde açıklayabiliriz. Yani olayın belirleme noktası (B) ile konuşma anı (K) eş zamanlıdır. Zaman ilişkisinde ise, K noktası referans olarak alındığından, mutlak zaman (*absolute time*) anlamında bir şimdiki zaman söz konusu olmalıdır (Comrie 1985: 36; Aydemir 2011: 55). Johanson'a göre odaklı şimdiki zaman, yönelme noktası ile K noktasının eş zamanlı olmasıdır ve yönelme noktasında yüksek bir odaklılık söz konusudur (1994: 255; Aydemir 2011: 55). Güneybatı Anadolu ağızlarından örnek vermek istersek; *oturu**P durū*** (Denizli), *bişirip içip **durun*** (Muğla) örneklerini verebiliriz.

Çalışmamızın amacı, ağız sınıflandırmalarında kullanılan temel ölçütlerden biri olan şimdiki zaman eklerinin Güneybatı Anadolu ağızlarındaki dağılım ve kullanım farklılıklarını ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda şimdiki zaman eklerinde görülen anlambilimsel farklar ve eklerin kullanımlarının bölgelere göre dağılımlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmaya konu olan bölgenin ağızlarıyla ilgili bilgiler bu tezde derli toplu ve sınırlandırılmış bir şekilde bir araya getirilmiş olacaktır.

Çalışma şöyle oluşturulacaktır;

Birinci bölümde çalışmanın amacı belirtilmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarını sınıflandırma denemeleri ve Güney Batı Anadolu ağızları ile ilgili çalışmalar konusunda literatür özeti yapılacaktır. Tarihsel bakımdan şimdiki zaman eklerinin ortaya çıkışı ve değişimleri incelenecektir. Birinci bölümün son konusu olarak ağız terimi üzerine yapılan tanımlamalardan birkaçı verilerek genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Ege bölgesi illeri ve yörelerinde görülen şimdiki zaman eklerinin envanteri ortaya çıkarılıp, çekim özellikleri tespit edilecek, aralarındaki dağılım ve anlam farkları olup olmadığı açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde, Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmalardaki mevcut durumdan hareketle Ege bölgesi sınırları dâhilindeki sekiz bölgenin diyalektolojik durumu hakkında

bilgi verilip, şimdiki zaman ekleri temelinde bir değerlendirme ortaya konulacaktır. Bu değerlendirme bağlamında da asıl konumuz olan odaklılık, odaklı şimdiki zaman ekseninde etrafında yorumlar getirilmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın sonunda Güneybatı Anadolu ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekleri haritalar ile gösterilecektir.

Bu çalışmada temel olarak, nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici (*descriptive*) yöntem kullanılmıştır.

Çalışmada, Güneybatı Anadolu ağızlarındaki şimdiki zaman yapıları dağılımları ve anlamları mevcut ağız araştırmalarında tespit edilen örneklerden hareketle incelenmiştir.

Şimdiki zaman konusu bugüne kadar birçok araştırmacı tarafından ele alınmış ve incelenmiştir (bk. Demir 2000; Gülsevin 2002). Çalışma boyunca araştırma sorularına yanıt aranacaktır. Bu bağlamda tez çerçevesinde cevap aranacak sorular şu şekildedir:

- Araştırma bölgesi içerisinde yer alan ağızlarda hangi ekler vardır?
- Bölgedeki şimdiki zaman eklerinin dağılımları nasıldır?
- Farklı şimdiki zaman eklerine gelen şahıs eklerinde farklılık var mıdır?
- Farklı kökenden gelen ekler arasında anlamsal ve işlevsel bir fark var mıdır?

1. BÖLÜM

LİTERATÜR ÖZETİ

1.1. AĞIZ

Ağızlar Türk dili çalışmaları içerisinde bağımsız bir alan olacak kadar ilgi görmektedir. Buna bağlı olarak araştırmalarda ağız terimine farklı tanımlamalar getirilmiştir. Tanımlamalar arasında Nurettin Demir'in yazmış olduğu makalede, *ağız* terimi detaylı anlatılmıştır (2002). Konu bağlamında *ağız* terimi üzerine getirilen tanımlamaların bir kaçı verilerek genel bir ağız tanımlaması yapılmak istenmiştir.

Bir dilbilim terimi olarak ağız: (*Fr./parler, Alm./Mundart, İng./Language, İta./Parlata*) Bir dilin veya bir dile ait lehçenin (*dialecte*) sınırları içinde belli bölgede belli topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü şeklinde tanımlanabilir (Gemalmaz 1997).

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* adlı çalışmasında, ağız terimini “Bir dilin bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalar” şeklinde açıklamıştır (1998: 10). Bu tanım pek çok kaynakta sıkça tekrarlanmaktadır (bk. Güneş 2012).

Korkmaz (1992: 4), “Bir dilin veya lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri.” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuş, örnek olarak da Türkiye Türkçesinin İstanbul ağzı, Aydın ağzı, Konya ağzı, Nevşehir ağzı, Taşra ağzı, Anadolu ve Rumeli ağızları'nı göstermiştir. Korkmaz'ın diğer *ağız* tanımlaması: “Yetiştikleri bölge, meslek, çevre ve öğrenim farkları gibi etkenler ve şahsi eğilimler dolayısıyla, bir dilin kişiden kişiye değişen kullanılışı ve konuşma biçimleri.”

Dilbilimciler tarafından en fazla kabul gören *ağız* tanımlaması Nurettin Demir tarafından yapılmıştır. Demir, ağız terimini açıklamadan önce standart dilin ne olduğu hakkında bilgi vererek standart dil ve ağız ayrımını yapmaya çalışmıştır. Standart dil denilince, insanların aklına gelen İstanbul Türkçesi'dir. Bu kadar basit ama bir o kadar da

açıklayıcıdır aslında verilen cevap. Çünkü bir prestiji var, kullanılma oranı, kullanılma oranına bağlı olarak diğer ağız tabakaları üzerinde kural koyucu olma özelliği ve kendini o tabakadan soyutlamış kapsamlı (*comprehensive*) yapıda olması, standart dil terimini oluşturan bütünün parçalarıdır (2002: 6).

Demir, standart dil hakkında şunları yazar: “*Günlük dilde standart dil, ideal yazılı biçim anlamında kullanılır. Bir dilin kullanıldığı sahada iletişim alanı en geniş olan varyanttır. Farklı varyantları konuşanlar arasında bir iletişim aracı durumundadır. Dil toplumu içerisinde, güzel, doğru konuşmak isteyenlerce ulaşması gereken varyant durumundadır. Kurumlarda ve resmi durumlarda kullanılması toplumsal prestij açısından diğer varyantlara göre daha teşvik edilmeye layıktır. Örnek karaktere sahiptir: “doğru” veya “güzel” konuşmak isteyenlere örnek oluşturur. Doğru konuşmamanın olumsuz olabileceğinin düşünüldüğü resmi ortamlarda kullanılır. Öğrenilmesi ve kullanılması belli bir prestij ortaya çıkarır ve sosyal kazanımların elde edilmesinde aracı olabilir*” (2002: 110)

Yukarıdaki standart dil teriminden hareketle ağız terimini bir üst sisteme bağlayarak açıklayan Demir’in, yapmış olduğu ağız tanımından şu sonuçlar çıkarılabilir:

- ✓ Standart dile bağlı olarak çeşitli varyasyonlar görülmektedir. Bunun sebebi dil konuşurunun bulunduğu coğrafi konum, aile ve toplumsal yaşantısı olabilir.
- ✓ Okuryazarlık oranının azlığı; konuşurun eğitim seviyesinin düşük olması ağız varyasyonunun ortaya çıkmasında önemli etkidir.
- ✓ Resmî ortamlarda kullanılma durumu; konuşurun karşı taraftaki kişi tarafından anlaşılma durumuna bağlı olarak resmî ortamlarda kullanılmaktan kaçınılan bir yapıda olması.
- ✓ Yazılı olmaması; yani aktarımların sözlü bir biçimde yapıldığı, belli bir yazım kuralına bağlı olmadığı.
- ✓ İletişim alanı sınırlı; konuşurun ağız özelliklerini sadece bulunduğu bölgede ve doğal yapısında yansıtıldığı, iletişime geçebileceği kişi sayısının azlığı.
- ✓ Prestijinin olmaması. Ağız özelliğinin sadece iletişimsel bir değere sahip olması, karşılıklı anlaşma aracı olarak kullanıldığı sonucunu doğurur.

1.2. SINIFLANDIRMA ÇALIŞMALARI

Türk diliyle ilgili çalışmalarda ağız araştırmaları önemli bir yer tutmaktadır. Yerel konuşma biçimleriyle ilgili ilk çalışmalar, V. A. Maksimov’un 1867 yılında St.

Petersburg’da basılmış olan “*Oput ızslėdovanija tjurskich dialektov v Chudavendgarė i Karamanii*” adlı denemesiyle başlamıştır. Bu tarihten 1940 yıllarına kadar uzanan dönem bir iki istisna dışında yabancı araştırmacılar dönemi olarak gösterilebilir. V. A. Maksimov’dan sonra doğubilimci dilciler J. Thury, I. Kúnos, M. Hartmann, K. Foy, V. Pisarev, L. Bonelli F. Giese, F. Vincze’nin çalışmaları gelmiştir. Bunlar, Anadolu ağızları üzerine yapılan ilk aydınlatıcı çalışmalar olmaları bakımından tarihi değeri olsa da eksik ve kusurlu yanları çoktur (Korkmaz 1995: 144).

Bu dönemde birkaç önemli makale de yayınlanır. Anadolu ve Rumeli ağızlarının genel yapısını dilbilgisi yönünden değerlendiren Kowalski’nin İslâm Ansiklopedisi’ndeki *Osmanisch-Türkische Dialekte* adlı makalesi bu çalışmalardandır. Korkmaz, bu dönemde yapılmış olan ağız araştırmalarını: 1. Derleme yayınları, 2. Hem derleme hem de araştırma niteliğinde olan yayınlar, 3. Belli konuları ele almış makale çapındaki yayınlar şeklinde tasnif etmiştir (1931: 991-1011; 1995: 145).

Anadolu ağızlarını sınıflandırma denemesi ilk olarak, İ. Kúnos tarafından yapılmıştır. Kúnos 1896 yılında yapmış olduğu *Kisázsziai Török Dialektusairal* adlı çalışmasında, Anadolu ağızlarını 7 gruba ayırmıştır (Karahana 1996: 9).

Anadolu ağızları hakkında birçok çalışması bulunan Ahmet Caferoğlu, 1946 yılında hazırlamış olduğu “Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme” adlı makalesinde, Anadolu ağızlarını 9 gruba ayırmıştır. 1959 yılında yayımlanan Fundamenta’daki makalesinde ise, Rumeli ağızlarını Anadolu ağızlarından ayrı tutmuş ve Anadolu ağızlarını 6 gruba ayırmıştır (1959: 239).

Bugüne kadar yapılmış olan ağız sınıflandırması denemelerine bakıldığında eldeki en derli toplu çalışma Leyla Karahana’nın 1996 yılında hazırladığı *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı eseridir. Karahana, burada Anadolu ağızlarını üç ana gruba (Doğu Grubu Ağızları, Kuzeydoğu Grubu Ağızları, Batı Grubu Ağızları) ayırmış ve bunları alt grupları oluşturan bölümleriyle birlikte göstermiştir. Eserin son kısmında ayrıca 28 harita mevcuttur. Bu haritalarda, Anadolu ağızları üzerine yapılan incelemelerin bölgesel dağılımlarını, ana ağız gruplarını, şahıs zamirlerinin dağılımını, şimdiki zaman ekinde meydana gelen ses değişmelerini görmek mümkündür.

Anadolu ağızlarını üç ana gruba ayıran Karahan, tez konumuzun sınırları içerisinde yer alan Batı grubu ağızlarını kendi içinde 9 alt gruba ayırmıştır. Aşağıda verilen haritalarda da bunu görmek mümkündür (1996).

Harita 1: Ana Ağız Grupları

I DOĞU GRUBU AĞIZLARI

II KUZEYDOĞU GRUBU AĞIZLARI

III BATI GRUBU AĞIZLARI

Harita 2: Batı Grubu Ağızlarının Alt Grupları

1.2.1. Ege Ağızları

Anadolu Ağızları ile ilgili genel sınıflandırma çalışmaları dışında doğrudan Ege bölgesi ağızlarıyla ilgili yayınlar da yapılmıştır. Bunlar arasında bölge ağızları hakkında kapsayıcı bilgi verenlerden birisi Zeynep Korkmaz'ın 1956 tarihli yayınıdır. Bu yayında sınıflandırma denemesi yapılmamıştır. Ancak metinler seçilirken il temelli bir ayırım yapılır ve 8 ilden metin örnekleri verilir ve metinlerden hareketle Güneybatı Anadolu ağızlarının ses bilgisini incelemiştir. Bu açıdan kitabın inceleme kısmı bizim çalışmamızın ilgi alanı dışındadır. Ancak metinlerde araştırma konumuz için çok önemli veriler vardır. Ayrıca Özgür Ay tarafından 2009'da hazırlanmış olan *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi* adlı çalışma da zengin bir kaynaktır. Bu yayında Anadolu Ağızlarındaki fiil çekim sisteminin tamamı ve Ege bölgesi ağızlarındaki fiil çekimi de ele alınmıştır. Ay, mevcut yayınlardaki fiil çekimi örneklerini toplamıştır. Bu örneklerin bir kısmı üzerinde ayrıntı çalışmaları yapılabilecek durumdadır.

İl bazlı bakılacak olursa Muğla ağızı üzerine yapılmış çok fazla araştırma olduğu görülür. Bunlar içerisinde en kapsamlısı Akar'ın 2013 yılında hazırladığı *Muğla ve Yöresi Ağızları (Gramer - Metin - Sözlük)* adlı eserdir (Bu çalışma dışında, bk. Ercilasun 1983; Caferoğlu 1988; Kara 2003).

Gürer Gülsevin, 2002 yılında hazırlamış olduğu *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri - Metinler - Sözlük)* adlı çalışmada, bölge ağızında kullanılan şimdiki zaman şekillerini Uşak ilinin alt gruplarını belirleyecek bir ölçüt olarak kullanmıştır. Buna göre *r* ünsüzünün ve şimdiki zaman ünlüsünün durumuna göre Uşak ili ağızlarını üç bölgeye ayırmıştır: I. Bölge *-(I)yo*, II. Bölge *-(I)yI* III. Bölge *-(I)yA* (2002: 101). Birinci bölgenin belirleyici ölçütü olan *-(I)yo* biçimi Uşak ağızlarında en fazla kullanılan şimdiki zaman ekidir. Sınırları kesin belli değildir. II. Bölgede görülen şimdiki zaman eki sadece Uşak'ın Eşme ilçesine bağlı bazı köyleri içine alır. III. Bölgeyi belirlemede kullanılan *-(I)yA* ise Denizli il sınırına yakın iki köyde tespit edilmiştir. Gülsevin, bu bölgeleri Karahan'ın yapmış olduğu sınıflandırmaya göre ayırmıştır.

Gülensoy'un 1988 yılında hazırlamış olduğu *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* adlı çalışma da bu tez açısından önemlidir. Kütahya ağızlarıyla ilgili ayrıca Korkmaz'ın derlemeleri de vardır (bk. 1994: 95).

Denizli ve çevresine bakıldığında, Biray'ın bölge ağızı üzerine yaptığı çalışmaları belirlenmiştir (2007). Ayrıca bölge ağızı ile ilgili 2002 yılında Turgut Tok tarafından *Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağızları* adında bir doktora tezi yapılmıştır.

Afyonkarahisar bölgesi üzerine Erdoğan Boz'un 2006 yılında hazırlamış olduğu *Afyonkarahisar Merkez Ağızı* değerlidir. Boz, ayrıca Afyonkarahisar'ın bütün ilçelerinin ağız özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla yüksek lisans tezleri hazırlatmıştır. Bunlardan bazıları; *Bayat Merkez Ağızı* (Şahin 2000), *Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağızı* (Solmaz 2007), *Emirdağ Ağızı* (Örnekkol 2006)

Diğer ağız bölgeleri olan İzmir, Manisa ve Aydın üzerine yapılan çok fazla çalışma yoktur. Manisa ve çevresi ağızları üzerine özellikle İlker'in araştırmaları değerlidir (bk. 2013: 1-6; 2016: 17-23). Aydın ve çevresi ağızları üzerine ise Caferoğlu'nun yapmış olduğu derlemeler vardır (1966). İzmir ve çevresi adına yapılmış kapsamlı bir ağız çalışması bulunmamaktadır. Fakat bölge ağızı üzerine hazırlanmış yüksek lisans tezleri ve bildiriler vardır (bk. Bayraktar 2012).

Araştırma konusu çerçevesinde diğer önemli çalışmalardan bahsetmek istediğimizde; Johanson'a ait *Türkçede Görünüş* adlı çalışma 2016 yılında Nurettin Demir tarafından çevirisi yapılarak yayımlanmıştır. 2010 yılında İbrahim Ahmet Aydemir tarafından hazırlanan *Türkçede Zaman ve Görünüş Sistemi* adlı çalışma da bu bağlamda çok değerlidir.

Son yıllarda artık dar alan ağız bölgeleri üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bölgesel araştırmalardan ziyade il ve ilçelerin hatta tek bir köyün araştırma bölgesi olarak seçilebildiği görülmektedir. Özellikle lisans döneminde dar alan ağız bölgeleri, 1970'lerden sonra üniversitelerde bitirme tezi olarak öğrencilere verilmektedir. Fakat bu çalışmalar bilimsel yönden eksiktir. Yüksek lisans ve doktora seviyesinde yapılan tezler daha fazla önemsendiği ve daha detaylı incelendiği için bilimsel çalışma olarak değerlendirilmektedir.

1.2.2. Şimdiki Zamanla İlgili Çalışmalar

Şimdiki zaman ekleri, ortaya çıkışları ve işlevleri açısından önemli bir araştırma konusudur. Çünkü günümüz Türk dillerinin tamamında şimdiki zaman eki yenilenmesi ortaya çıkmıştır. Şimdiki zaman eklerinin yenilenmesinde *otur-*, *dur-*, *yat-*, *yürü-* fiillerinin varyantları kullanılmıştır. Bu fiiller kendilerinden önceki zarf-fiil ekini ve kendilerinden sonraki geniş zaman ekini de bünyelerine alarak şimdiki zaman eklerine dönüşmüşlerdir. Bu, Türkçede eklerin ortaya çıkışına dair ipuçları barındıran ilgi çekici dilbilgiselleşme örneğidir.

Anadolu ağızlarında şimdiki zaman eklerinin çok çeşitli varyantlarına rastlanır. Bu ekler çeşitli araştırmalara konu olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Demir (1999: s.57-64), *Alanya Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları* adlı çalışmasında Alanya ağızlarında kullanılan *-iyorur/ -ayörür/* varyantlarının birbirleriyle olan ilişkisi ve üçüncü teklik kişi örnekleri üzerinde durmuştur. Bu makaleye göre *-i yorur* şimdiki zaman eki; *-i* zarf-fiil eki, *yoru-* yardımcı fiil ve *-r* geniş zaman ekinin anlamca kaynaşması neticesinde oluşmuştur. Bir diğer çalışmasında Demir, Alanya’da *şimdi*’nin varyantları üzerine detaylı bir incelemede bulunmuştur (1995). Ayrıca Demir derleme sözlüğünde şimdiki zaman eklerini farklı açılardan incelemiştir. (2000).

Demir’in şimdiki zaman ekinin kullanımıyla ilgili diğer bir çalışması ise, “*Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir*”dir. Bu yayına göre *-ik gelir* ekinin kesin şimdiki zamanı ifade ettiğini belirtir. *-iyor* şimdiki zaman eki, *-ik gelir* ekinin bütün işlevlerini yazı dilinin de etkisiyle barındırırken *-ik gelir*, *-iyor*’un sadece çok sınırlı bir bölümünü ifade eder (1996: s.43-56).

Akar (2013: s.141-156), yılındaki çalışmasında Muğla ve yöresi ağızlarında tespit ettiği şimdiki zaman biçimlerinden bahsetmiştir. Muğla ağızı üzerine yapılan başka çalışmalar da vardır, ilerleyen bölümlerde bu çalışmalardan bahsedilmiştir.

Nergis Biray’ın “*Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle İlişkisi*” adlı makalesinde Acıpayam ağızında tespit ettiği şimdiki zaman ekleri ve şimdiki zaman yapılarından bahsetmiştir (2007: s.373-382).

Ahmet Bican Ercilasun, “*Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli*” adlı makalesinde geliyomaz < geliyormaz < gele yorımız şeklinde olumsuzluk ekinin şimdiki zaman ekinden sonra geldiğini açıklamıştır (1983: s.261-262).

Tuncer Gülensoy, “*Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman*” başlıklı makalesinde şimdiki zaman ekindeki değişmeler ele alınmış ve bu eklerin kullanıldığı ağız bölgeleri belirtilmiştir (1985: 282).

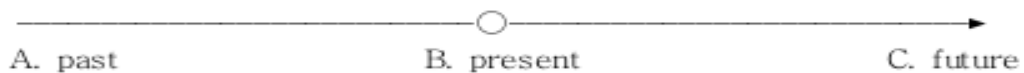
Anadolu ağızları konusunda müstakil bir çalışma da Hakan Akça tarafından yapılmıştır. Karahan’ın yapmış olduğu sınıflandırmaya göre Batı grubu ağızları içerisinde yer alan Ankara ili ağızı bu çalışmada üç bölgeye ayrılmıştır *-(I)yo, -(I)yoru ve -(I)yu* (2011: 611-619).

Dilciler tarafından çok ilgi çekici bir konu olan şimdiki zaman, genel ağız bölgeleriyle ilgili yapılan çalışmaların bölümlerinde incelenmiştir. Örneğin; Erdoğan Boz *Afyonkarahisar Merkez Ağızı (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlükler)* 2006, H. Kahraman Mutlu *Balıkesir Yörük Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Biçimleri* 2009.

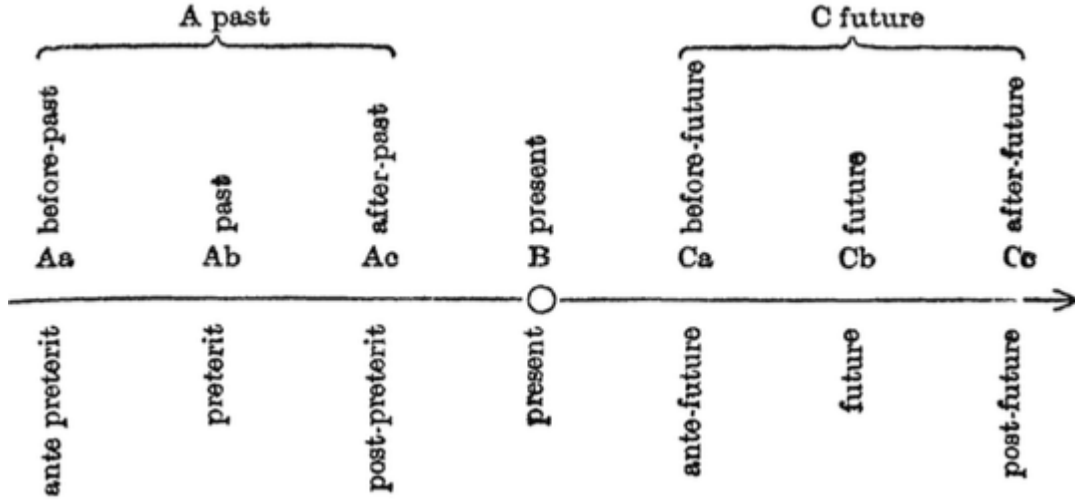
1.3. ŞİMDİKİ ZAMAN

Şimdiki zamanı ele almadan önce zaman kategorisiyle ilgili olarak yapılan değerlendirmeleri hatırlatmakta fayda vardır. Zaman kavramı kabul gören anlayışa göre geçmiş, içinde bulunulan an ve gelecek olmak üzere üçe ayrılır. Türkçe, zaman ifade eden yapılar bakımından çok zengindir. Bu zenginliği Anadolu ağızlarında da görmek mümkündür. Bir cümlede zaman’ı göstermek önemlidir. Bunun için de eklerden ve kelimelerden yararlanır. Zaman ekleri ve kelimeler bir fiille kullanılarak cümlenin anlamını zaman bakımından belirler. Zaman kategorisi dilbilimciler tarafından her zaman ilgi çekmiştir. Örnek olarak;

Jespersen (1924), zamanı düz bir çizgi üzerinde göstermiş ve bu düz çizgiyi şu şekilde açıklamıştır.

Çizgi üzerinde B (şimdi) noktasını A (geçmiş), C (gelecek) noktasını işaretlemektedir. Buna göre Jespersen, dilbilgisel zamanı şu şekilde göstermiştir:

Reichanbach (1947) çalışmasında üç tür zaman ayırımından bahsetmektedir: 1. konuşma anından önce (geçmiş zaman), 2. konuşma anı, eş zamanlı (şimdiki zaman), 3. konuşma anından sonra (gelecek zaman).

Speech (Konuşma anı)

Event (Olay anı)

Referance (Referans anı, gönderim noktası)

Gramatikal zamanın belirlenmesinde, konuşma zamanı ve eylem ilişkisinin yanı sıra, bağlam tarafından verilen ikinci bir gösterim merkezi ya da referans alınan ikinci bir zaman noktasının daha bulunduğu düşüncesi; daha karmaşık zaman ifadelerinin çözümlenmesine de imkân sağlamıştır (Aslan Demir 2017). Bu ikinci gösterim merkezi referans zamanı olarak anılmaktadır (Referans zamanıyla ilgili bk. Reichenbach 2005). Zaman kategorisi üzerine çalışan bir diğer önemli dilbilimci Comrie (1985: 1-2) zamanı açıklarken konuşma anı, olay ya da olay anı arasında bir bağ kurar ve zamanı gösteren unsurları üç gruba ayırmıştır.

1. Sözcük birleşmesiyle oluşan belirteçler: “geçen yıl” (Türkçe) , “last year” (İngizce) , “loni” (Çek dili)

2. Türkçede eylem zamanına yön verebilen tek sözcüklü belirteçler: “dün” , “yarın” vs.
3. Zaman ulamları: Dillerde eylem zamanını gösteren ifadelerin sayısı değişiklik gösterebilir. Bunun nedeni “şimdi” ye göre belirlenen geçmişin ve geleceğin uzaklık bakımından derecelendirilmesidir.

Pek çok dilbilimci gibi Comrie de zamanı düz bir çizgi üzerinde geçmiş, şimdi, gelecek olarak göstermiştir.

Comrie (1985: 44-48), dillerde eylemleri gösteren gramer unsurlarını sadece zamanla ifade etmemiş, gerçek hayatta gerçekleşen olayları da zamanla ilgili kabul etmiştir.

Gencan’a (1979: 209) göre zaman, başlangıcı ve sonu olmayan, hatta başlangıç ve son düşünülmemeyen bir akıştır. Bu dinmez akışı sınırlandırmak, bölümlere ayırma; onu durdurmaya kalkışmak gibi bir tutumdur. Gencan da zamanı geçmiş, şimdi, gelecek olarak üçe ayırmıştır.

Dilaçar (1971), Türkçede zamanı geçmişlik, şimdilik ve geleceklik olmak üzere üçe ayırmıştır. Dilaçar, bu çalışmada zamanla ilgili detaylı bilgi vermiş ve şimdiki zamanı ikiye ayırmıştır: 1. şimdikilik, sürekli şimdikilik (*Bahçede bir adam dolaşıyor, dolaşmakta*) 2. tamamlanmış şimdikilik (*Babam gelmiştir = şimdi burada, Saatimi kaybetmişim = şimdi saatsizim*)

Zaman kategorisi üzerine yapılan çalışmalardan birkaçı yukarıda anlatılmıştır. Sonuç olarak zamanı üçe ayırabiliriz. Fakat sınırlarını kesin olarak çizmek mümkün olmasa gerek. Gencan’ında dediği gibi zaman bir akıştır.

1.4. ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİNİN TARİHİ

1.4.1. Giriş

Şimdiki zaman, fiilin bildirdiği kılış, oluş veya durumun içinde bulunulan zaman diliminde gerçekleştiğini bildirir. Geçmiş zaman ile gelecek zaman arasındaki bir zaman diliminde gerçekleşen bir eylemi belirtir.

Şimdiki zaman, Köktürk Türkçesi, Eski Uygur Türkçesi ve Karahanlı Türkçesi döneminde işlev ve anlam bakımından kendisine en yakın kip olan geniş zaman ile ifade

edilmiştir. Fakat Harezmi Türkçesi döneminde geniş zaman ve şimdiki zaman birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Özellikle şimdiki zaman için birleşik fiil yapıları ya da kelimeler kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin; “*dur-/tur-*” ve “*-A yorı-r*” yardımcı fiil eklerinden faydalanılmıştır (Bulak 2017: 226).

Şimdiki zaman ekleri, Türkçenin yazılı kaynaklarla takip edilebildiği ilk döneminden günümüz Türkiye Türkçesine kadar nasıl bir değişim gösterdiği aşağıda açıklanacaktır. Bu bağlamda Türk dilinin tarihi dönemleri kabul gören sınırlandırmalara göre açıklanacaktır.

Türk diliyle ilgili yapılan çalışmalarda Türkçe çeşitli tarihsel dönemlere ayrılmıştır. Fakat bu dönemleri ayıran kesin bir çizgi yoktur (Demir-Yılmaz 2014: 71). Çalışmalar göz önüne alındığında en çok temsil edilen tarihi dönemler Caferoğlu ve Tekin tarafından sınırları belirlenmiştir.

Caferoğlu (2001) Türk dilinin gelişimini, yazı dili öncesi ve sonrası olarak tasnif etmiştir:

1. Altay Dönemi: Türk-Moğol dil birliği
2. En Eski Türkçe Dönemi: Proto Türk dil birliği (Pre-Turkic)
3. İlk Türkçe Dönemi (Proto Türkçe)
4. Eski Türkçe Dönemi (6.-10. yy.)
5. Orta Türkçe Dönemi (11.-16. yy.)
6. Yeni Türkçe Dönemi (16. yy. ve sonrası)
7. Modern Türkçe Dönemi (20. yy. ve sonrası)

Talat Tekin, Türk dilinin tarihi dönemlerini şu şekilde tasnif etmiştir: (Tekin ve Ölmez 1995: 14)

1. İlk Türkçe Dönemi
2. Ana Bulgarca ve Ana Türkçe dönemi (1.-6. yy.)
3. Eski Türkçe ve Eski Bulgarca dönemi (6.-11. yy.)
4. Orta Türkçe ve Eski Bulgarca dönemi (11.-16. yy.)
5. Yeni Türkçe ve Çuvaşça dönemi (16. yy. dan günümüze kadar)

Eski Türkçe

a. Köktürk Türkçesi’nde Şimdiki Zaman

Eski Türkçe döneminde şimdiki zaman için özel bir ek yoktur. Fakat geniş zaman ekleri olan *-(X)r* ile şimdiki zaman ifade edilir. *Eski Türkçenin Grameri* adlı çalışmasında Gabain, şimdiki zaman için özel bir ek olmadığından, şimdiki zamanı geniş zaman ekleriyle açıklamış ve şimdiki zaman için özel bir başlık kullanmamıştır. Geniş zaman ekini anlatırken, mana olarak ekseriye şimdiki zaman, bazen de gelecek zaman manası verdiğini belirtir diye açıklamıştır (V. Gabain 2000: 80).

kimke ilig kazğanur men tir ermiş... ne kağanka işig küçüg birür men tir ermiş.
(KT D9)

“kime ili kazanıyorum der imiş... ne kağana işi gücü veriyorum der imiş.”

Anda qalmıştı yir sayu qop toru ölü yorıyur ertig (KT G9)

“Orada geri kalanıyla her yere hep zayıflayarak, ölecek yürüyordun.”

b. Eski Uygur Türkçesi’nde Şimdiki Zaman

Eski Uygur Türkçesi’nde şimdiki zaman; geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamanı kapsayan geniş zaman kipiyle kullanılır (Bulak 2017: 230).

kanım kutı meni sever mü siz

“Kıymetli babacığım, beni seviyor musunuz?” (Prens KP VI)

birkiye amrak oglumın sizine tutuzar men

“Biricik oğlumu size emanet ediyorum.” (Prens KP XXV)

Orta Türkçe

Uygurcadan Kıpçakça ve Çağataycaya geçiş süreci bu dönemde başlamıştır. Orta Türkçe Karahanlıca metinler ve kuzeybatı Harezmi diyalekti (11.-12.yy.) ile temsil edilir (Yılmaz-Demir 2014: 76).

Doğu Orta Türkçesi

On birinci yüzyıldan başlayarak, on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar süren ve Karahanlı, Harezmi-Kıpçak ve Çağataycayı içine alan dönemdir (Yılmaz-Demir 2014: 78).

a. Karahanlı Türkçesi'nde Şimdiki Zaman

Bulak (2017), Bu dönemde de geniş zaman ile şimdiki zaman henüz birbirinden ayrılmadığını ve şimdiki zamanın geniş zaman ekleri ile karşılandığını belirtmektedir.

b. Harezmi Türkçesi'nde Şimdiki Zaman

Harezmi sahasında şimdiki zaman kullanımında bazı farklılıklardan bahsedebiliriz. Aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere geniş zaman eki şimdiki zaman ifade etmektedir. Fakat bu sahada şimdiki zamandaki asıl farklılık şimdiki zaman anlamı için *tur-* tasviri fiilinden geliştirilen bir yapı mevcuttur *-(y)A* (Türk 1996: 297).

c. Kıpçak Türkçesi'nde Şimdiki Zaman

Bu sahada da geniş zaman ekleri şimdiki zaman görevlerinde kullanılmıştır. Fakat Harezmi Türkçesinde başlayan farklılıklara bu sahada yenileri eklenmiştir (Detaylı açıklamalar için bk. Türk 1996; Bulak 2017).

ç. Çağatay Türkçesi Dönemi (15.-19. yy.)

Çağatay Türkçesi döneminde de şimdiki zamanı ifade etmek için geniş zaman ekleri kullanılmıştır. Fakat şimdiki zaman için bazı özel eklerde bu sahada kullanılmıştır (Bulak, 2017).

Batı Türkçesi

a. Eski Anadolu Türkçesi'nde Şimdiki Zaman

Bu dönemde de şimdiki zaman için geniş zaman ekleri kullanılmıştır. Dede Korkut'ta da bakıldığında şimdiki zaman için özel bir kullanım olmayıp geniş zaman şimdiki zaman yerine de kullanılmıştır. Diğer sahalarda ortaya çıkan *-a durur* ve *-mAktA* ekleri bu dönemde de kullanılmaya devam etmiştir:

Kâfir dahı düşüben bir yirde akça üleşmekdeydi. (DK 74/4)

“Kafir de bir yerde para üleşiyordu.”

Türkiye Türkçesi'nde Şimdiki Zaman

Batı Türkçesi ve Orta Türkçe döneminde şimdiki zamanı gösteren bağımsız ekler yoktur. Şimdiki zaman geniş zaman ekleriyle karşılanmaktaydı. Özellikle Harezmi Türkçesi döneminde şimdiki zaman geniş zamandan ayrılmaya başlamış ve Osmanlı Türkçesi döneminde *-iyor* eki ortaya çıkmıştır. Osmanlıcadan Modern Türkiye Türkçesine uzanan süreçte standart bir varyant geliştirilmiştir (bk. Johanson 2004a; Yılmaz-Demir 2014: 121). Şimdiki zaman bu dönemde *-iyor* eki ile karşılanmaktadır. Zamanla Türk dillerinde şimdiki zaman eklerinin yenilendiği görülür. Standart dillerdeki tek biçimli yapılar yanında ağızlarda ekin yeni ortaya çıkmasının da etkisiyle çok biçimlilik görülür. Batı Türkçesinde Ahmed Fakih'te ilk örneği görülen *-iyor* eki (Timurtaş 1994: 126) ile XV. yy. metinlerinde *-mAkta* ve *-mAdA* ekleri Türkiye Türkçesi'nde standart dilde şimdiki zamanı karşılayan ekler olarak kullanılmaktadır. Standart Türkçede de şimdiki zaman ekleri olarak bu ekler kullanılmakla birlikte şimdiki zaman unsuru taşıyan kelimelerde şimdiki zaman ifade edebilir.

1.5. EK ENVANTERİ

Güneybatı Anadolu Grubu ağızları, Anadolu toprakları üzerinde en geniş alana yayılmış olan Batı Grubu ağızlarının alt grubunda yer alır. Bölgede kullanılan başlıca şimdiki zaman şekilleri şunlardır:

-yo, -yō, -yö

Güney Batı Anadolu ağızlarının hepsinde şimdiki zaman eki olarak “-yo” kullanılır. Bu durumu yazı dilinin etkisiyle açıklamak mümkündür. Aşağıda tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

geliyom (Uşak), *keyiyōla* (Uşak), *dokuyō* (Afyon), *etdirmiyōS* (Afyon), *āliyosuŋ* (Muğla), *ğalkıyoz* (Muğla), *oluyollā* (Aydın), *isdäyōsāñ* (Aydın), *duruyoñ* (Denizli), *gidiyon* (Denizli), *deyo* (İzmir), *aliyolā* (İzmir), *diyoz* (Manisa), *yapıyorsuŋuz* (Manisa)

-yorur/ -yörür (-yörü)

Özellikle Aydın ve Muğla ağız bölgelerinde sıkça görülen bu ek; Denizli (Acıpayam), Kütahya, Afyon (Bolvadin), Manisa (Kula, Gördes, Alaşehir) bölgelerinde de kullanılır. Örnekler şu şekildedir:

gèdiyorun (Muğla), *ūrluyorulā* (Muğla), *biliyorūsun* (Aydın), *gāliyoruz* (Aydın), *oluyoru* (Denizli), *ğaldırıyoru* (İzmir), *biliyorú* (Kütahya), *alıyoru* (Manisa)

Yukarıda geçen son dört örnek için (bk. Karahan 2011: 141). Diğer örnekler aşağıdaki ilgili kısımda bulunabilir.

-ya/ -ye/ -yā/ -yē

Karahan bu ekin kuzey kesimlerde yaygınlık gösterdiğini belirtmiştir. Güneybatı Anadolu ağızlarında tespit edilen bu ek yalnızca Uşak'ta kullanılmaktadır. Bu ek için belki de ağız konuşurunun (kaynak kişi) o bölgeden göç etmiş olabileceğini ve ağız özelliklerini koruduğunu söyleyebiliriz. Örnek;

deniliye, almiyelā (Uşak)

-or/ -ör ve -yer/ -yér/ -yir/ -yr

Bu ekler sadece Manisa ve yöresinde kullanılmaktadır. Örnekleri şunlardır:

okuyar, dokuyerle (Manisa)

durōrz (duruyoruz) (Manisa)

geçōlarmış (geçiyorlarmış) (Manisa)

-iy, -yı/ -yi, yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür

Uşak, Muğla ve Aydın ağızlarında sıkça kullanılan bu ek Afyon (Dinar, Emirdağ) ve Manisa (Kula, Gördes, Alaşehir) bölgelerinde de kullanılmaktadır. Örnekler şu şekildedir:

utandırıyın (Uşak), *güdüyüm* (Uşak), *geliyiler* (Muğla), *biliy miñ* (Muğla), *yuğuruyuz* (Aydın), *kırkımyılār* (Aydın), *ermī* (Afyon), *gediyi* (Afyon), *söliin* (Manisa)

-ıp bar, -ık gel, -ıp otur, -ıp dur

Güneybatı Anadolu Ağızları'nda bazı yardımcı fiiller, birleşik fiil kuruluşu içerisinde şimdiki zaman ifade ederler. Araştırma bölgesi içerisinde özellikle Aydın ve Muğla'da oldukça sık kullanılmaktadır. Ses değişmelerine uğrayarak yeni gibi görünen aslında sadece asıl yardımcı fiildeki ses değişmesinden ibaret olan şimdiki zaman şekilleri de vardır (*Ip bat-/ vat-*, *I bat-/ var-*, *Ip börü-*, *Ip batır*, *I batır*, *I vatur*, *-Ip bakır*, *Ip bar-*).

Yardımcı fiillerle oluşturulan şimdiki zaman ekleri için (bk. Akar 2013; Yapıcı: 2013). Yukarıdaki ağız bölgeleri dışında Denizli ve Kütahya'da da yardımcı fiillerle oluşturulan şimdiki zaman eklerine rastlamak mümkündür. Örnekler:

nédibatın, *bakıPduru*, *gidiPbarın*, *getirik geli*, *déyiboturumu* (Muğla)

durupdurun, *büyüyüpbatī*, *alıbatılā* (Aydın)

biliPduruyun, *gidipbarılādır*, *gäzipbörü*, *geliKgelīsiniiz* (Kütahya)

gidipbasıñız, *ediPbatı*, *oturuPduru* (Denizli)

Yukarıdaki şimdiki zaman ekleri dışında; şimdiki zaman ifade eden başka kullanımlarda vardır. Bu kullanımlar 3. kişi çekimlerine göre başlıklandırılmıştır. Güneybatı Anadolu Ağızları'nda kullanılan şimdiki zaman şekilleri aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

2. BÖLÜM

İNCELEME

2.1. UŞAK

Karahan'a göre (2011: 142) Batı grubu ağızlarının I. alt grubunda yer alan Uşak ili ağızlarında ek ünlüsü, kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık bakımından hangi yapıya sahip olursa olsun genellikle geniştir. Fakat dar ünlülü kullanımlar da vardır. Uşak ili ağız çalışmasında “şimdiki zaman” çekiminin karakterize ettiği üç ağız bölgesi tespit eden Gülsevin, bölge ağzında kullanılan şimdiki zaman şekillerini *r* ünsüzünün ve şimdiki zaman ünlüsünün durumuna göre üçe ayırmıştır: I. *-(I)yo*, II. *-(I)yI / -(I)yllAr*, III. *-(I)yA / -(I)yAlA*. Fakat bu ayırım, üç ana etnik yapının var olduğunun da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Öyle ki Avşar, Alayuntlu, Kayı, Bayat, Saraç gibi Oğuz gruplarının yanı sıra Türkmen oymakları da bölgede yaşamıştır (Sümer 1972: 213-214).

2.1.1. -Iyo, -Iyö, -Iyö

Ünlüsü geniş yuvarlak olan bu ekin sonundaki “r” ünsüzü, genellikle kaybolmuştur. Örnekler aşağıda verilmiştir. Çokluk kişilerde o sesindeki hece açık duruma geldiğinde, genellikle uzun telaffuz edilir. Türkiye Türkçesinde bu ses olayına telafi uzunluğu denir. Örnek: *şimdi ak key-iyöla* (Gülsevin 2002: 101).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yon / -(I)yom / -(I)yorum*
2. Teklik Kişi: *-(I)yoy / -(I)yosun*
3. Teklik Kişi: *-(I)yo*
1. Çokluk Kişi: *-(I)yoz*
2. Çokluk Kişi: *-(I)yöyuz*
3. Çokluk Kişi: *-(I)yölä(r)*

Kullanım:

Bu şimdiki zaman ekinde birinci teklik kişi eki genellikle “n” ünsüzü ile kullanılmıştır (*yakınnarı gör-üyon dedim*). Fakat “m”li örnekler de vardır (*avdan gel-iyom ben*). Olumsuz şekil ise -mA ile kullanıldığında genellikle büzülme meydana gelir (*bil-mōn dedim*). Bu durumu üçüncü teklik kişi ile yapılan olumsuz çekimlerde de görmekteyiz. Örnek: *garnımı doyur-mō benim*. Aşağıda derleme metinlerinden tespit edilen örnekler vardır.

1. *çocukluk bu gadā zor, gork-uyon* (Gülsevin 2002: 230).
2. *avdan gel-iyom ben* (Gülsevin 2002: 207).
3. *ōlum, uzakları görebil-iyon mu, gözün kesiyō mu dedi, ben de yakınnan iyiyin dedim. yakınnarı gör-üyon dedim. bu demiş* (Gülsevin 2002: 316).
4. *“gara üzüm”, “beylerce, “ışıklı”, “tek çekirdek”, “çekirdeksiz”. yāni hemen hemen üzümüñ hemen hemen hepsi var canum. yani bāyā yiyo goñşu, yetişdir-iyō üret-iyor. bazara da sür-üyo. kendi yiyecēni yapıyo* (Gülsevin 2002: 260).
5. *ondann sona topla yīā savırı deneyi ayırdıñ. şindi yüz dölüm yeri, biz evde otur-uyoz, hiç, ekin geliyor kamyonnan, romōnan daşıyoz, döküyo, saman geliyo* (Gülsevin 2002: 218).
6. *demek bōle geziyōnuz? nereye gezecek, nereye gitcekdīni bilcek. sizle bak ta nerlēden çık-ıyoñuz da kōce kōce gez-ıyoñuz* (Gülsevin 2002: 285).
7. *bōle başımı doladulā gāli ôle gelin oldum. şindi ak key-iyōla, eveli ağ örtülüyōdun. bōle başına yuvak yapılyōdun. hindi ôle olmeyo* (Gülsevin 2002: 233).

Yukarıda, “r” ünsüzünün yaygın olarak kaybolduğu belirtilmişti. Aşağıdaki örnekte “r” ünsüzünün korunduğu görülmektedir.

1. *ben bu durumnarı beyenmi-yorum şahsen. adam bu hükūmete gelesiye gadā, mesela yüzde on vemiş, yüzde beş vemiş. şindi adam ayda yediyüz bin nira zam memişlē* (Gülsevin 2002: 240).

2.1.2. -iy, -yı/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür

Ek ünlüsü, karakteristik olarak, dardır. Uşak'ın Eşme ilçesine bağlı köylerinde kullanılmaktadır (Gülsevin 2002: 104). Karahan (2011: 144-145), şimdiki zaman ekini dar ünlü ile kullanan ağızları Batı Grubu ağızlarının VII. gruptan Gaziantep bölgesinde kullanıldığını, Gaziantep'in Kahramanmaraş'a yakın köylerinde ve Kilis'te geniş ünlülü kullanımlar olduğunu belirtmiştir (*gel-iy, söyli-yi*).

Batı Grubu ağız bölgesinin bazı yörelerinde; Dinar, Emirdağ'ın Firikli köyü (Afyon), Şereflikoçhisar (Ankara), Bigadiç, Susurluk (Balıkesir), Bucak (Burdur), Mustafakemalpaşa (Bursa), Orta (Çankırı), Develi'nin Kızık köyü (Kayseri), Kula, Gördes, Alaşehir (Manisa) ağızlarında dar ünlülü şimdiki zaman eklerinin kullanılması bu yörelerin etnik yapısı ile ilişkili olabilir (Karahan 2011: 145).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yIm*
2. Teklik Kişi: *-(I)yIη*
3. Teklik Kişi: *-(I)yI*
1. Çokluk Kişi: *-(y)Ik*
2. Çokluk Kişi: örnek yok.
3. Çokluk Kişi: *-(I)y(I)lAr*

Kullanım:

Gülsevin, Korkmaz ve Ay'ın çalışmalarındaki örnek metinler incelendiğinde II. Bölgede 2. çokluk kişi şimdiki zaman çekimine rastlanmamıştır. Şahıs ekleri genellikle zamir kökenli olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuzluk *-mA* ile sağlanmaktadır.

1. *ben seniñ goynunu kaş senedir **güd-üyüm*** (Gülsevin 2002: 105).
2. *hemşerim, **utandır-ıyın** beni* (Gülsevin 2002: 105).
3. *şindi cemal orası ol-uyu, cemal çöriş de burası **ol-uyu*** (Gülsevin 2002: 105).
4. *bi gün goynunu **güd-üyüz*** (Gülsevin 2002: 105).
5. ***al-ıylar** çiçei, var-ıylar, **yap-ıylar*** (Gülsevin 2002: 106).

6. *ordan gel-iyik, bura gid-iyik* (Gülsevin 2002: 105)
7. *biz önceden gel-iyik gid-iyik derdik. şimdi de bazı, köyde deriz yāni* (Gülsevin 2002: 105)

Şimdiki zaman ekinin geniş ünlülü örneklerine yöre ağzında az da olsa rastlanmaktadır.

1. *bi havlı getir-iyō* (Gülsevin 2002: 105).
2. *adam bi gecede işini bitir-iyō, gid-iyō balosunu dut-uyō* (Gülsevin 2002: 105).

2.1.3. -ya/ -ye/ -yā/ -yē

Uşak'ın Denizli sınırına yakın bölgelerindeki iki köyde kullanılmaktadır. Oldukça az rastlanılan III. bölge şimdiki zaman ekinin, 2. teklik ve 2. çokluk kullanımları derleme metinlerinde tespit edilememiştir. 3. teklik ve 3. çokluk şahıs çekimlerinde karakteristik olarak “geniş-düz” (-iye /-iyele) kullanımlar olmasına rağmen, birinci teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde “geniş-yuvarlak” ünlü kullanımı daha yaygındır. Aşağıdaki örneklerde görebilirsiniz.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik kişi: -(I)yAn / -(I)yon
2. Teklik kişi: *Eki yok.*
3. Teklik kişi: -(t)yA
1. Çokluk kişi: -(I)yoZ
2. Çokluk kişi: *Eki yok.*
3. Çokluk kişi: -(t)yALA / -(I)yolar

Kullanım:

1. *o gün orada ne yapıldı bilmi-yon* (Gülsevin 2002: 107).
2. *günah denil-iyē şimdi be* (Gülsevin 2002: 106).
3. *bi kaş dölüm arāzi var gır gırmaç, onna üraş-iyelā* (Gülsevin 2002: 107).
4. *burda otur-uyoz* (Gülsevin 2002: 107).

5. *onu çocuklā yimi-ye, neden bilmion. can havlası deye. himi-yelü. eveli yiniyödu, hindi himi-yelü çocuklā, almi-yelü çocuklā* (Gülsevin 2002: 107)

2.2. MUĞLA

2.2.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Pek çok ağızda, bilhassa Batı Anadolu Ağızlarında yaygın olarak görülen *-Iyo* eki, Anadolu Oğuzcasının kuruluşu döneminde *-Iyori-* fiilinin 3. teklik şahıs geniş zaman çekiminden önceki zarf fiil ekini de bünyesine alarak gramer unsuru haline gelmiştir (<-A *yori-r*). Muğla ağız bölgesini üç bölgeye ayıran Akar, bu ekin I. ve II. bölgede sıklıkla kullanıldığını belirtir (2013: 141). Ancak bu bilgi yanlıştır. Muğla ağız bölgesinin sınırları aynı çalışmada şu şekilde belirlenmiştir (2013: 30).

1. **-Ibatı Bölgesi:** Muğla merkezi, Bodrum, Yatağan, Milas, Kavaklıdere, Ula, Marmaris'in bir bölümü.
2. **-yuru Bölgesi:** Dalaman çayının doğusunda kurallı ve tek şimdiki zaman biçimi olarak, Muğla, Fethiye ve Ortaca.
3. **-yo Bölgesi:** Marmaris'in Reşadiye yarım adasındaki yerleşim birimleri ile Datça.

Yukarıdaki bölge ayrımlarına bakıldığında bu ekin II. ve III. bölgede kullanıldığı görülmektedir. Ekin dar ünlülü örnekleri *-yur* ise darlaşma eğiliminin etkisiyle ortaya çıkmıştır (Akar 2013: 141).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-yorum, -yorun, -yom, -yon*
2. Teklik Kişi: *-yosun, -yosun*
3. Teklik Kişi: *-yor, -yör, -yuru, -yur*
1. Çokluk Kişi: *-yoz, -yorus*
2. Çokluk Kişi: *-yorsunuz, -yosunuz*

3. Çokluk Kişi: -yolar, -yorlar, -yollar, -yorula, -yorulā

Kullanım:

1. *ben gece yaprağa bökdürdüm. ilacını şurē gödüm. yaprağ sar-iyom. baladım mādım bilmem. iyē bi paldır küldür küldür bi dörT köşe güğüm, ıbrıg ters çeLeK oldu emme acap kim o, kim o, kim o deyi ben “yaprak sarıyorum”* (Akar 2013: 232).
2. *hindi yol çıkaldan gēd-iyorun* “Şimdi yol yapıldığından beri gidiyorum.” (Akar 2013: 142)
3. *hindi bi gün düğün olmuş gitmişle gızlā hepsi. bu gızcāzı da evi kitlemişlē. gızcaz ālamış. u anda karşısında bi yetişmiş bi hanım çıkyo. diyōr ki gızım niye āl-iyosun diyō. annem beni düğüne götürmedi.* “diyor ki kızım niye alıyorsun.” (Akar 2013: 242)
4. *suyu bi dök-üyorsun* “Suyu bir (kez) dökersin.” (Akar 2013: 142)
5. *ōdan sora “bi da acıKdıg” deyolla. köpeK varımış, köpē bi çār-iyoru göcuğarı silkinivē gağ bi yo gızım dē-yoru* “köpeği bir çağırıyor kocakarı... yerinden kalk bir de kızım diyor.” (Akar 2013: 258).
6. *çocu^klā kalbıra su dolduruş dēyo çalışıyor, çalış-iyoru dolmeyōr* “çalışıyor (ama) dolmuyor” (Akar 2013: 201).
7. *başga yok on gişi oturuyon. ondan sōna galk-iyoz seniñ eve geliyoz bi de ōda yiyoz bi de ōda on yēdi yede yemek yēdim* “ondan sonra kalkıyoruz” (Akar 2013: 221)
8. *mallarımız vā, sīlarımız vā, hayvana vā. malcılıg yap-iyoruz. geçi olan kōdü çoğ.* “hayvancılık yapıyoruz.” (Akar 2013: 268)
9. *niyse çiçek vemiş yā ordan çocūm nap-yosunuz ōda nap-yosunuz ōda demiş gayınnına nene babaanne deha doğrusu çıkın yoğarı çıkın yoğarı demiş.* “çocuğum ne yapıyorsunuz orda ne yapıyorsunuz?” (Akar 2013: 249).
10. *gızı biz ölumuza layık gördük ne dē-yorsunuz* “Kızı biz oğlumuzaya layık gördük (siz) ne düşünüyorsunuz?.” (Akar 2013: 143)
11. *bi şakırtı koPdu. bōn bōle yazdım da sabāleñ gāviye gelividim. gāveniñ önü galabalık gadın erkek.* “ne yāu bu”, dedim. ya asger ūrlu-yorula veyāuT da bişe

ūrlu-yorulā “ya asker uğurluyorlar ya da başka bir şey uğurluyorlar” (Akar 2013: 334).

Olumsuzluk:

Olumsuz çekimi ise *-mA-* ile yapılmaktadır;

1. *ben bilmeyon ğızım* “ Ben bilmiyorum kızım.” (Akar 2013: 143)
  2. *çocū ne baĶmeyoñ dēdim*. “Çocuğa niçin bakmıyorsun, dedim.” (Akar 2013: 143)
- yori* fiilinin geniş zamanın olumsuzu ile çekiminde, 3. teklik kişi çekiminde şahıs eklerinde farklı bir olumsuz yapı görülmektedir. Bu yapı hece yutumu sonucu *-yomaz* biçiminde kalıplaşmıştır. Muğla ağızlarında bu yapıya oldukça az rastlanmaktadır.

1. *bunnara bi kemik vēmiş, ōlan yēr imiş, ğız çocū yēmezimiş*. “*ōlan çocū onu yiyomaz, arĶaya atı-batır*” demiş. “oğlan çocuğu onu yemiyor arkaya atıyor” (Akar 2013: 201)
2. *bi hoyraz eser çocūm, bōle ne diyin sana, tūkūdūñ tūkruk yēre düşüyomaz, bir hoyraz bi hoyraz*. “Tükürdüğün tükruk yere düşmüyor.” (Akar 2013: 279)
3. *cuma ğün as çok cemat olu borda. her ğün geliyomazlā*. “her ğün gelmiyorlar.” (Akar 2013: 275)

2.2.2. -iy, -yı/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür

Akar, bu ekin daha çok Fethiye bölgesinde görüldüğünü, Dalaman ve Ortacada da görüldüğünü belirtmiştir (2013: 144).

Kullanım şekillerine bakıldığında çekim şahıs zamiriyle sağlanmaktadır.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yın*
2. Teklik Kişi: *-(I)ysuñ, -(I)yımın, -(I)yımıñ, -(I)ysın*
3. Teklik Kişi: *-(I)y, -(I)y(I)*
1. Çokluk Kişi: *-(I)y(I)z*

2. Çokluk Kişi: -(I)yosuñuz
3. Çokluk Kişi: -(I)yiler

Kullanım:

1. *bunnan ed-iyin de işimizi görüyü işte, baksā hā. İşte undan sōna her şey bol, hindiye gadar hepsi var hindi, yoğ diye bi şey yok, hah. bōle bōle geldiK, bu işte.* “Bununla yapıyorum da işimizi görüyor işte. Artık her şey bol, şimdi yok diye bir şey yok, böyle böyle geldik işte (Akar 2013: 422).
2. *hē dērdin, “kappa, kötū açıkları gör-üy müñ ?” dērdin, “zurnacıları u getittiriyi bora, u getittiriyi.” dērdin* (Akar 2013: 425).

İkinci teklik şahısta şahıs zamiri kökenli -sXn/-sXñ yanında iyelik kökenli -ñ /-n şekli de görülür. Örnek; *baharın ed-iyisñ* (Akar 2013: 144)

3. *biliy miñ unuñ evini* “Onun evini biliyor musun?” (Akar 2013: 144)
4. *“selam aleyküm, aleyküm selam”, “dēze, ābe”, nēyise, senden böyüise, “seniñ ğıza biz tālubuz”. üş ker dēn-iy bu. “allāñ emrinnen, peygamberiñ ğavlınnan, seniñ ğızı benim olana vērce^kmin”* (Akar 2013: 270)
5. *bi sene durduk adam ğetmēyi, turunca götür-üyüz, haftada bi kere çıkıyı.* “bi sene durduk adam gitmiyor, Turunç’a götürüyoruz, haftada bir kere çıkıyor” (Akar 2013: 423)
6. *al-iyosuñuz* “alıyorsunuz” (Metin dışı derleme) (Akar 2013: 145)
7. *ben nasıl yürünüyü bilimiyin. arkamdan gel-iyiler, unnā önde. dikeliyē avur avur yavaş yavaş yürüdem de-yiler.* “ben nasıl yürünüyor bilmiyorum. arkamdan geliyorlar, onlar önde dikeliyorlar. ağır ağır, yavaş yavaş yürütelim diyorlar. (Akar 2013: 431)

Olumsuzluk:

1. *fetiyeye toP atıldını bil-miyiz bis. u zaman bahriye asgeri var da fetiyeye toP atılıp duruyu.* “Fethiye’ye top atıldığını bilmeyiz biz. O zamanlar bahriyeli askerler var da Fethiye’ye top atılıp duruyor.” (Akar 2013: 434)
2. *deñizde bi ğayık görün-miy.* “Denizde bir kayık görünmüyor.” (Akar 2013: 145)
3. *yoruldūnu bil-miyu* “Yorulduğunu bilmiyor.” (Akar 2013: 145)

2.2.3. -Ip batır-ır

Bu tarz analitik şekillerle oluşan şimdiki zaman eklerinde, temel fiil gerçek anlamını muhafaza ederken, yardımcı fiil anlamındaki *-yadır* leksik anlamındaki değerini yitirerek zarf fiil yapılarıyla birlikte (*-Ip yadır*) şimdiki zamanda yapılan hareketi, zamanı bize gösterir (Akar 2013: 146).

Korkmaz, Muğla ağzında görülen bu fiil çekimini, *-yat-* ve aynı fiilin sesçe değişmesinden ibaret olan *-bat-*, *-pat-* şeklinde açıklar (1994: 92).

Ercilasun, burada bahsi geçmekte olan fiil çekiminin *-yat-* yardımcı fiilinden geldiğini belirtmiştir. “*-ip zarf fiili ve bat (<yat?)* yardımcı fiilinin geniş zamanı ile teşkil edilen şimdiki zaman: *yoğurup-batırın* “yoğuruyorum” *ğızardı-batmış* “kızartıyormuş” Ercilasun, ek ayrımını yaparken *yat-* yardımcı fiilin yanına bir soru işareti koymuştur. Muğla ağzında şimdiki zamanın olumsuz şeklini anlattığı yazısında, şimdiki zamanın ortaya çıkışında *yat-* yardımcı fiilinin etkisinden bahseder. Aynı zamanda, *-ip* ekindeki *p*’nin etkisiyle “*bat*” şekline dönüştüğünü belirtir (1983: 262)

Sarıkaya, yardımcı fiillerle oluşturulan bu şimdiki zaman yapısına şüpheyle yaklaşmış. Hatta şüphesini de ileriye götürerek Akar’ın görüşlerini reddederek *yat-* fiili ya da *yar-* yardımcı fiiliyle ilgisi olmadığını belirtmiştir (Sarıkaya 2003: 9).

- ✓ Türkmencedeki *gel-ip yadır* çekimi *yat-* yardımcı fiiliyle aynı olmayabilir. Çünkü Türkmencedeki bu yapı, şimdiki zamanın *bar-a-yori-turur* şeklindeki bir üçlü birleşik fiil çekiminden türetilmiş olabilir.
- ✓ Türkçede *y- > b-*, *p-* değişmesi örneği yoktur. Bu yanlış bir çıkarım.

Sonuç itibariyle; Akar’ın kullanmış olduğu yardımcı fiillerle oluşturulan şimdiki zaman biçimleri sorgulamaya açıktır. Ancak Sarıkaya’nın çıkarımları da doğru değildir. *y- > b-*, *p-* değişmesi örneği birçok kez görülmektedir. Örneğin; *-Ip börü-* (< *yörü-*) biçimi.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-Ip batırın*
2. Teklik Kişi: *-Ip batısın*

3. Teklik Kişi: *-Ip batır, -Ip-batī, -Ip-vatı*
1. Çokluk Kişi: *-Ip batırız*
2. Çokluk Kişi: *-Ip batısız*
3. Çokluk Kişi: *-Ip batılla*

Kullanım:

1. *harım yap-ıP batılla* “Harım (tarla sınırı) yapıyorlar.” (Akar 2013: 146)
2. *dēzeñ oru dē-P vatī* “Teyzen orada diyor” (Akar 2013: 146)
3. *anam öl-üP batır* “Annem ölüyor” (Akar 2013: 146)
4. *hayıllah çavış da gel-iP batırı* “Hayrullah çavuş da geliyor.” (Akar 2013: 146)
5. *hindi yapı evi büvenmey-iP batırız.* “Şimdi yapılmış evi beğenmiyoruz (Akar 2013: 146)

2.2.4. -I batır / vatır

Bu varyant *-Ip bat-* varyantı ile aynı işlevde kullanılmasına rağmen Akar bu varyantı *-Ip bat-* şeklinden ayrı ele alarak “p” ünsüzünün düşmesinden kaynaklı yeni bir şimdiki zaman varyantı olarak kullanıldığını belirtmiştir (2013: 147). Fakat burada ikizleşme tekleşmiştir diyebiliriz.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-I batırın, -I batırım*
2. Teklik Kişi: *-I batın, -I batırın*
3. Teklik Kişi: *-I batır, -I batırı, -I batı, -I batī, -I vatı, -I vatır*
1. Çokluk Kişi: *-I batırız*
2. Çokluk Kişi: *-I batısız*
3. Çokluk Kişi: *-I batılla*

Kullanım:

1. *anam öldü duy-u-batırın sesleri*ni “Annemin öldüğüne dair sesleri duyuyorum.” (Akar 2013: 208)
2. *nèdi-batın* dèyuru “ Ne yapıyorsun, diyor.” (Akar 2013: 259)
3. *bubam odun èdi-batı* “Babam odun yapıyor.” (Akar 2013: 191)
4. *hindi bi şē yok, oturu-batırız* “Şimdi bir şey yok, oturuyoruz.” (Akar 2013: 240)
5. *ne fisireşi vat-īsıyız* gızım “Ne fısıldaşıyorsunuz kızım.” (Akar 2013: 236)
6. *gızım, ölüm, siz borda duru-batısınuz helem* “ Kızım, oğlum siz hele burada durun.” (Akar 2013: 191)
7. *tütün diki-batırlarmış* “Tütün dikiyorlarmış.” (Akar 2013: 282)

2.2.5. -Ip dur-ur (< tur-ur)

Muğla ağzında I. bölgede süreklilik bildiren bir şimdiki zaman ekidir (Akar 2013: 150).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-Ip durun / -Ip durum*
2. Teklik Kişi: *-Ip duruñ*
3. Teklik Kişi: *-Ip duru*
1. Çokluk Kişi: *-Ip duruz*
2. Çokluk Kişi: *-Ip dursuñuz*
3. Çokluk Kişi: *-Ip dururlā / -Ip durulā / -Ip durullā*

Kullanım:

1. *e gulağ vèrmedik, sōna geçiyle gèdiP-barın, ardıma oğarı çıkıp gèder...* “sonra keçiyle gidiyorum” (Akar 2013: 386)
2. *dēmanı aldım, dēmanı çeviriP-durūdum. kōku aklıma geldi, hindi dedim.* “Değirmeni aldım, değirmeni çevirmeye devam ediyorum” (Akar 2013: 200)

3. *o òdan kâşilerdi bîbirini geldiKleri zıman da è sen de pusudu duruP-durusuñ dedi. “e sen de pusuda duruyorsun”* (Akar 2013: 212)
4. *“è bubu bu ğidâ boğun içindi niyi gülüP-duruñ sen di bağen” sorâ demiş “ òlum ayâmuñ altından müfTü ğıdı^klıp-duru du ondan gülüP-durum” demiş. “niçin gülüyorsun sen söyle bakalım.”* (Akar 2013: 251)
5. *herif darınıñ ğözüne bakiP-duru. yiyceK ğış gelince. “herif darının ğözüne bakıyor.”* (Akar 2013: 188)
6. *bi de bulaşık mağıynası alalım dëdim ben ğeçende bulaşık yılıP-duruyoru da. “bulaşık yığılıyor”* (Akar 2013: 386)
7. *ğızım biz sana çò seviP-duruz, ğızımız olumadîndan nêden bõle edî-batuñ dedikçe “sizin sevmeñiz önemli dâl, òlun sevsin yeterli” dedi bizi. “ğızım biz seni çok seviyoruz”* (Akar 2013: 293)
8. *nêden geliP-duruñuz “neden gelip duruyorsunuz”* (Akar 2013: 152)
9. *areyiP-durullarmış ya hemen ercek yolu diyeriz, inci bi yola sapmışlâ. “arayıp duruyorlarmış”* (Akar 2013: 196)

2.2.6. -Ip barı

-(I)p + bar-, “var-” fiilinin yardımcı fiil olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan ve süreklilik bildiren bir şimdiki zaman ekidir. Muğla ağız bölgesinde I. bölgede yaygındır. Bu yapı Denizli’nin güney-batı bölgelerinde de görülür (Tok 2008: 680).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşığıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: -(I)p barın, -(I)p barım
2. Teklik Kişi: -(I)p barıñ
3. Teklik Kişi: -(I)p barı, -(I)p barî, -(I)p varı
1. Çokluk Kişi: -(I)p barız
2. Çokluk Kişi: -(I) barısıñız
3. Çokluk Kişi: -(I)p barılar, -(I)p barılâ

Kullanım:

1. *sōna geçiyle gēd-ip barın*. “sonra keçiyle gidiyorum” (Akar 2013: 386)
2. *gōnşu sen nēre gid-iP barın dēmiş āmada*. “komşu sen nereye gidiyorsun” (Akar 2013: 315)
3. *geşmiş gēd-iP barılarınmış*. “geçip gidiyorlarmış” (Akar 2013: 287)

2.2.7. -iK gelir (< -Ip gelir)

gel- fiilinin yardımcı fiil olarak kullanılmasıyla meydana gelen bir şimdiki zaman şeklidir. *-(I)p* eki kendisinden sonra gelen yardımcı fiil ve geniş zaman ekiyle birleşerek şimdiki zaman ekinin oluşmasında kullanılmıştır. Ancak G ile başlayan fiillerden önce p > k değişmesi sonucu *-(y)Ip > -(y)Ik* olabilmektedir (Demir 2007). Muğla ağız bölgesinde I. bölgenin Yatağan ve Milas yörelerinde kullanılmaktadır (Akar 2013: 153).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-ik gelirin*
2. Teklik Kişi: *-ik gelisiñ*
3. Teklik Kişi: *-ik gelir / -Ik geli*
1. Çokluk Kişi: *- ik gelimiz* (örnek tespit edilememiştir.)
2. Çokluk Kişi: *-ik gelisiñiz* (örnek tespit edilememiştir.)
3. Çokluk Kişi: *-ik gelirler*

Kullanım:

1. *eve geldim ben “hiç ana” dēr bu. “ben geliK-gelirin” dēdi. “Ben geliyorum.”* (Akar 2013: 302)
2. *bi ve saire alıcaksın kırkı basmamağ için hani görüştün zamanda hindi odan suya gidiP-barı. sen öteden gelik-gelisiñ ğaccağ mı ğari* (Akar 2013: 220).
3. *sanki hodan gelin getirik-geli gibi* “sanki oradan gelin getiriyormuş.” (Akar 2013: 222)

4. *hindi dādan iniK-geliyolla bu çocu^klā*. “şimdi dağdan iniyorlar bu çocuklar.”
(Akar 2013: 191)

2.2.8. -Ip otur-ur

Muğla ağız bölgesinde çok seyrek bir şekilde görülmektedir. II. bölgede görülmektedir. Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-Ip oturun > Ip oturuş*
2. Teklik Kişi: *-Ip oturuş* (örnek tespit edilememiştir.)
3. Teklik Kişi: *-Ip oturu*
1. Çokluk Kişi: *-Ip oturuz*
2. Çokluk Kişi: *-Ip otursunuz* (örnek tespit edilememiştir.)
3. Çokluk Kişi: *-Ip oturular* (örnek tespit edilememiştir.)

Kullanım:

1. *ben öndü gün horda oturuP-oturduş*. “Ben önceki gün orada oturuyordum.”
(Akar 2013: 405)
2. *dedemler bōle dērdin, bi dede āç dēyib-oturūmuş. bi de yanda bi sarı saçlı gadın çocuK emdirip-oturūmuş ve bundan ileri geldi dēller hani, meşebükü dēnen yēde.* “bir dede ağaç diyormuş... Sarı saçlı kadın çocuk emziriyormuş” (Akar 2013: 379).
3. *üş dōrd gātırı goşarıdıK dōlendiri-oturuyduK harmanda.* “üç dört katırı dolandırıyorduk harmanda.” (Akar 2013: 389)

2.2.9. -Ip bōrür

Muğla ağız bölgesinde çok az kullanımı bulunmakta olan bu yapının *-yörü-* yardımcı fiiliyle oluşturulan yapıdan farkı; zarf-fiil eki *-p*’nin etkisiyle fiilin ilk sesinde (*y- > b-*) değişmesi sonucu çekim *-Ip bōrü* biçimine dönüşmüştür.

1. *gini hāsTı dēl, geziP-börü, çalışıP-börü* “yine hasta değil, geziyor, çalışıyor” (Akar 2013: 321)
2. *nēdelim buna şükür ūraşıP-yörüz yaylalarda, “buyday ğaldırcaz” dēye. bir aftadā bu aralarda bu aylarda ancağ inerdik buydayları ğaldırcaz dēye. “uğraşıyoruz yaylalarda”* (Akar 2013: 412)

2.3. KÜTAHYA

Hem şekil hem zaman belirten eklerden biri olan şimdiki zaman eki, Kütahya ve yöresinde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Gülensoy (1988), ekin kullanım şeklini *-(I)yo(r)*’dan almış ve ses olaylarıyla ayırt ederek açıklamıştır.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-īrum, -on, -ōñ, -(I)yom, -yon, -yōñ, -uyon, -yorun, -(I)yon, -yûm*
2. Teklik Kişi: *-(I)yoñ, -yoñ, -yûn, -(I)yon, -(I)yōñ, -yosuñ, -iyōsuñ*
3. Teklik Kişi: *-yo, -iyo, -ıyo, -iyō, -iyō, -iyō, -yō, -yâ, -yûr, -üyûr, -yor, -iyû, -üyû, -iyü, -iyorü -yûdur, -yōduydu, -iyōmuş mu, -yōdu, -iyō musuñ, -yûdu, -yomuş, -yō mu?, -yodum, -yōdum, -iyi musun?*
1. Çokluk Kişi: *-yoz, -īyoz, -iyoz, -yos, -iyos, -iyoruz*
2. Çokluk Kişi: *-yosunuz, -iyōsuñus, -iyōñuz, -iyōñuz, -iyōñuz*
3. Çokluk Kişi: *-iyolar, -uyolar, -iyolā, -yolā, -yōlā, -yōla, -yola, -iyollā, -yolla, -yollar, -yolla, -yalā, -yālā.*

Kullanım:

1. *vādi da başğa okudu u amma, būnuñ kütāyayı maħsus oldūnu zanneded-iyom. çünkü, başgâ şimdiye ğada hiç bi radyodan isTeyenni duymadım.* (Gülensoy 1988: 151)
2. *āmed ā ge, asgēlikden añnad-iyon gē!* (Gülensoy 1988: 165)

3. *ben peK dışarı çıkmam_ ya, gördüklēmi deyvēdim. kına gecelēne felān **gīt-mon**.*
(Gülensoy 1988: 170).

Yukarıdaki 3. örnekte görüldüğü gibi olumsuz yapılar *-mA* eki ile sağlanmaktadır (*gīt-mon*).

4. *-dü_ün çoğ_ oturyo bize. soñra, **gönder-iyōsuñ**, bālancez (bağlanacağız), -esgi adamnā, olance kadar (oluncaya kadar), -köyümüz bizim kazālan hiç_ bi zaman için deyişilmez* (Gülensoy 1988: 223)
5. *dün bu vakitTE yemin_ etTik çavurdan ğaşmayasıya, göKmayasıya, sen nereye **ğac-ıyoñ** dedi.* (Gülensoy 1988: 189)
6. *ğurT ğarınıñ āzını yüzünü **daud-ıyō**....dudānı **sor-ūyo** böle, yananı **sor-ūyo**, dudānı **sor-ūyo** ğarınıñ. mikrop ğarının içine **gīt-ıyō**.* (Gülensoy 1988: 227)
7. *bi ğavtā urda durduk. basğın, basğın basıyola. adam arkamı **arē-yo**, **ared-ıyo**. ğadi ğēdik teslim_ olduğ.* (Gülensoy 1998: 231)
8. *çünkü bobamla ğalalām anne bir boba ayrı ğardeşlē. ... orası çiftlikti, ğalam sattı. ölelikle biz gidip **gelmi-yoz**, fazla* (Gülensoy 1988: 164).
9. *burlara geliyolā temizlik **yap-ıyoz** deye. -bu_ mu bizim talana gelennē?* (Gülensoy 1998: 152)
10. *o sırada büyük deprem_ oldu. evelā taksi sallanma_ a başladı. ben dedim “yāvā ne **yap-ıyōsuñuz**. taksiyi necin **salle-yōsuñuz?**” falan dedim* (Gülensoy 1988: 148)
11. *tabi **bil-ıyōñuz** metıroyu. dōtyüz metırolu toprā ğēmeden ğateş ettirmedilē ötelēde* (Gülensoy 1988: 194).

Üçüncü çokluk kişi çekimi aşağıdaki örneklerde *-lAr*, *-lĀ*, *-lA* şahıs zamiri kökenli eklerle sağlanmaktadır.

12. *çamır, meyşur (meşhur), ey_ olup **gid-ıyollā** (iyi olup gidiyorlar). vādır* (Gülensoy 1988: 181).
13. *cingen_ oyunu yaparlā, oyun oynarlā böle. ğarışık bi şekilde **oyn-uyolā**, altın **dağ-ıyolā** böle, büyük* (Gülensoy 1988: 167)

Yukarıdaki 12. örnekte bazı ünsüz ikizleşmeleri görülmektedir (*gid-iyollā*). Bunun sebebi ek ünsüzünün önündeki geniş ünlünün daralmayıp genişliğini koruması ya da uzun telaffuz edilmesi, “*yorır*” fiilinin ekleşmesi sırasında kaybolan seslerin telâfisi ile ilgilidir. Eklerin çekimleri Gülensoy tarafından detaylı bir şekilde gösterilmiştir (bk. Gülensoy 1988: s.103-104-105).

2.3.2. -Ip dur-ur (< tur-ur)

Batı Grubu ağızlarında şimdiki zamanı karşılamak için kullanılan ve süreklilik gösteren bir tasvir fiili olan bu ekin Kütahya ve yöresinde tespit edilen örnekleri şunlardır;

1. *herşēni biliP_duruyun* (Gülensoy 1988: 203)
2. *yanıP_duru (29/9), durup_duru* (Gülensoy 1988: 202)
3. *atıp_duruz* (Gülensoy 1988: 202)

3. çokluk kişi çekiminde ünsüz ikizleşmesi ile “*ll*” li biçimler görülmektedir. Örneğin; *de-yolla, bekle-mi-yolla, sölü-yolla* (Gülensoy 1988: 105)

Olumsuzluk:

Olumsuz biçimler “-mA” ile sağlanmaktadır (*yē-meyola, bekle-miyolla*).

Soru:

Kütahya bölgesi ağızında soru biçimi “*mI*” soru eki ile sağlanmaktadır (*uğulyō mu kalburdan?*).

Ek hakkında detaylı açıklama Aydın ek envanteri kısmında yapılmıştır.

2.4. AYDIN

2.4.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Yapıcı, Aydın ve yöresi ağızlarında en çok kullanılan şimdiki zaman ekinin -(*I*)yo varyantının olduğunu belirtmiştir (2013: 4). Birinci ve ikinci şahıs eklerinde yaygın

olarak kullanılan şimdiki zaman eki, üçüncü şahıs çekimlerinde *-yoru* şeklinde kullanılmaktadır. Aydın ağzını üç ağız bölgesine ayıran Yapıcı, ekin Aydın Merkez ilçe, Bozdoğan (Olukbaşı köyü hariç), Buharkent, Çine (Kavşit, Kirazderesi ve Taşoluk köyleri ile güneybatıdaki köyler hariç), Germencik (Çarıklar ve Dampınarı köyleri hariç), İncirliova, Karacasu (Bingeç, Nargedik, Yaykın, Yolaltı, Yolüstü ve Tekeliler köyleri hariç), Koçarlı (Gözkayası ve Orhaniye köyleri ile güneydeki köyler hariç), Köşk, Kuyucak, Nazilli, Söke (güneydoğudaki köyler hariç), Sultanhisar ve Yenipazar (Karaçakal köyü hariç) bölgelerinde kullanıldığını belirtmektedir (2013: 27).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yon, -(I)yom*
2. Teklik Kişi: *-(I)yoy, -(I)yosuy*
3. Teklik Kişi: *-(I)yo*
1. Çokluk Kişi: *-(I)yoz*
2. Çokluk Kişi: *-(I)yosuñuz*
3. Çokluk Kişi: *-(I)yōlā(r), -(I)yolā, -(I)yolla, -(I)yollā*

Kullanım:

1. “*bān ävländim daha bandan umuduñu käsmädiñ- mi?*” “*şehzādām sändän isdimē-yon Allahdan isdā-yon*” demiş “şehzadem senden istemiyorum Allahtan istiyorum” (Korkmaz 1994: 78).
2. *sōlā nā isdā-yōsūñ sōlā gätiren demiş. “bi altın beşK gümüş sancaK”. sän ğıssıñ sän bu beş sancā ne _apcāñ*” demiş “söyle ne istiyorsun söyle getireyim” (Korkmaz 1994: 79).
3. *Bärgämä gäl-iyô. Ayasuluñ gäl-iyô dīkän, gälüi* “Bergamaya geliyor.” (Korkmaz 1994: 74)
4. *hindī beş on ğuruş onū _al-iyoz_ onū hūcan-iyoz.* “şimdi beş on kuruş alıyoruz onu harcıyoruz.” (Yapıcı 2013: 547)
5. *ahā işdā sän nā işläyi-batıñ bizim işimiz dā bōlā. bunnarıñ zanātı bi başğa, bizim zanātımız bi başğa. bu nāi? näy _ilän ed-iyosuñuz bunu?* “ne ilan ediyorsunuz bunu” (Korkmaz 1994: 83)

6. *u fakirläri älmäs cävāhir veriyo ğāri parı çoK veriyo. anı alıK ğāliyo adam. zāñgin ol-uyollā ğāri. çabıcıK äv yaPdir-ıyolla.* “zengin oluyorlar artık. çabucak ev yaptırıyorlar.” (Korkmaz 1994: 84)

Olumsuzluk:

Aydın ili ağızlarında şimdiki zamanın olumsuzu “-mA” ile yapılır. Olumsuz fiil köküne -(I)yo şimdiki zaman eki ve şahıs eki getirilir. Olumsuz fiil tabanlarına şimdiki zaman eki getirildiğinde, fiilden fiil yapım ekinin ünlüsü şimdiki zaman ekindeki /y/ ünsüzünün etkisiyle bazen önlüleşir bazen de darlaşır. Örneğin; *almeyo* “almıyor”, *çalışımıyom* “çalışmıyorum”, *ka^kmeyo* “kalkmıyor” (Yapıcı 2013: 222)

2.4.2. -Iyuru

Aydın ağız bölgesinde kullanılan bu yapının; Denizli, Kütahya, Muğla’da da kullanımlarına rastlanmıştır. Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-yorun*
2. Teklik Kişi: *-yorüşuñ, -yorun*
3. Teklik Kişi: *-yoru*
1. Çokluk Kişi: *-yoruz*
2. Çokluk Kişi: örnek yok.
3. Çokluk Kişi: *-yolā, -yorülā, -yollā*

Kullanım:

1. *bān mi? ğoyun baK-ıyurun. baK üş ğoyunum mā. ğoyunu baKıyorun. ğoyunuñ ğuzularını beslēyorun. hayır ēdiyorun.* “koyun bakıyorum.” (Yapıcı 2013: 680)
2. *hāp kändim silkdım baK oña. çalış-ıyurun yā. yaşār, yē dēyorülā bāni kölülā ya* “çalışıyorum ya” (Yapıcı 2013: 681)
3. *dört yıl mūlayı gıtdım. tā mūlayı bil-ıyorusuñ dē mi, biliyorū muñ?* “Muğlayı biliyorsun değil mi?” (Yapıcı 2013: 680)
4. *sān nē yiye-vatīñ, nē içi-vatīñ, nē dur-ıyorusuñ dēmez ğızım dēri.* “ne yaşıyorsun” (Yapıcı 2013: 723)

5. *ē ēkin biçādik. çiv' sürādik işti. ōlü ilāşbārliġ işlādik. hinci ġāri ġānşlā tütün yap-ıyoru, bizlā işti çönüp-duruz. nē yapalım hindān kārī e yavrum.* “gençler tütün yapıyor” (Yapıcı 2013: 728)
6. *gönderilıyoru. ġız tarafına çēki gibi bi şēlē göndürülüyoru. ōlan tarafını da bi mändil vēril-ıyoru söz almak için.* “bir mendil veriliyor söz almak için.” (Yapıcı 2013: 424)
7. *bulġur ġaynatdım, bulġur sārçen, aşlık. ē ġurutcen, temizlēcen, yicēz. n ēdālim. onā üġüdüyoruz bulġura, yi-yoruz. dēmendi üġüdüp ġül-iyoruz.* “yiyiyoruz, değmende üġütüp geliyoruz.” (Yapıcı 2013: 708)
8. *e hindi televizonnādī nē ġōdü onu yapıyorülā. hindi yalıñız işti ġänā handālīlāri kadinnāñ altını vēr-iyolā.* “kadınların altına veriyorlar.” (Yapıcı 2013: 649)
9. *baya da bān bildi bilāli vā tütün. bān bildi bilāli vā. işcaġdı zor. sabah bēşdi başl-yorular biri ġadā, ikiyi ġadā, on ikiyi ġadā o zmanı ġadā ġır-iyorülā.* “sabah beşte başlıyorlar.” (Yapıcı 2013: 688)

Soru:

Bu yapının soru biçimi şu şekildedir: *bili-miyorun* “biliyor musun?”

Olumsuzluk:

Olumsuz fiil tabanlarına şimdiki zaman eki *-yoru* ve şahıs eki getirilerek yapılır. Kullanım esnasında şimdiki zaman ekindeki ünsüzden /y/ dolayı FFYE'nin ünlüsü bazen önlüleşir bazen daralır. Örneğin: *sarımeyorun* “saramıyorum”, *bilimiyorun* “bilmiyorum” (Yapıcı 2013: 224)

2.4.3. -iy, -yI/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür

Aydın ağız bölgesinde “-yI” şimdiki zaman ekine Çine ilçesinin Taşoluk ve Kirazderesi köyleri, Germencik ilçesinin Çarıklar ve Dampınarı köyleri, Koçarlı ilçesinin Orhaniye ve Gözyakası köyleri ile Yenipazar ilçesinin Karaçakal köylerinde rastlanmaktadır (Yapıcı 2013: 28). Aydın dışında Uşak bölgesinde de ayrı bir ağız bölgesi oluşturan ek, Manisa'nın Yuntdağları bölgesinde de kullanılmaktadır. Balıkesir ili Çepni ve Türkmen

ağızlarında da karşılaşılan ek, o bölgede asıl şimdiki zaman eki olarak kullanılmaktadır (Yapıcı 2013: 224).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Tekli Kişi: *-yīn, -yin*
2. Teklik Kişi: *-yiñ*
3. Teklik Kişi: *-yı*
1. Çokluk Kişi: *-yız, -yız, -yız,*
2. Çokluk Kişi: *eki yoktur.*
3. Çokluk kişi: *-yılā*

Kullanım:

Birinci teklik kişi şahıs ekiyle yapılan çekimlerde genellikle /n/ şahıs eki kullanılır. Bazı örnekler de /m/ şahıs ekinin kullanıldığı da görülür.

1. *gözüm görmeyi gözlerim işē görüyó. zorlayın éyī kötü **bak-tyīn**. içindeğī galannarı gördüm. olan dēyi, sāde daş içi dēyi. “Bulgurun taşlarına güçlkle bakıyorum.” (Yapıcı 2013: 793)*
2. *el dokuma şeyim de vādır çulum eviñ içine yazcağ. onū da **ğullanmā-yin**. “evin içine sermek için el dokuması çulum da vardır. Onu da kullanmıyorum” (Yapıcı 2013: 795)*
3. *işti ben ōleyin çocum. ben bahçeyeī **gid-iyin** hindi. he ye bahçeye gidiyin hindi. orda mandeli bahçesi var bizim, ona gidiyin. “ben bahçeye gidiyorum şimdi” (Yapıcı 2013: 777)*
4. *onun ūsdünde un **elē-yiñ**, hamur yuñur-uyuy, hamurū ōrtüp **saralā-yuy** işte ona. “ onun üstünde un eliyorsun, hamur yoğuruyorsun, hamuru örtüp (iteğe) sarıyorsun.” (Yapıcı 2013: 795)*
5. *aķırabāsi olmassa parça, bi parça götürü gelilēdi. ğorlar gelillēdi. o dedīñ dōru **bağ**. sen benden **annā-yiñ**. “o dediğın doğru bak sen benden iyi anlıyorsun.” (Yapıcı 2013: 778)*
6. *ebegōmeci, kekīk, yumurta, hayıt onnardan ğır kekiklerinden toplardın, yakıyapardın, eyī gelirdin. amel olsun irsal **dēn-iyi** ya hep mīdē ārılarına bārsıK ārılarına hep **eyī** gelīdin. “amele ishal deniyor.” (Yapıcı 2013: 795)*

7. *kendi tarlalarımız vā. iki^ı ay. gündüz ben güdüyün, āşam bu gel-iyi^ı yanıma.* “gündüz ben güdüyorum (otlatıyorum), akşam bu (eşim) geliyor yanıma.” (Yapıcı 2013: 796)
8. *āşam^ı oldu mü bu geliyi, inekleri sā-yız. bāzı motura bin-iyiz köge gel-iyiz, bāzı gal-iyiz çadırda. inekleri birağivèr-iyiz^ı orda.* “inekleri sağıyoruz, bazen traktöre binip köye geliyoruz, bazen çadırda kalıyoruz. İnekleri orada bırakıyoruz.” (Yapıcı 2013: 796)
9. *(Tarhanayı) yuğur-uyuz, āşam yuğur-uyuz, sabālan ser-iyiz. gurud-uyuz sinilerin^ı içleri bölüp bölüp serivèr-iyiz. odu avkalāvèr-iyiz, un^ı oluyu.* “Tarhanayı yoğuruyoruz.” (Yapıcı 2013: 781)
10. *şindī köğün gurucusu birincisi ó, ikincisi dedemgil. onun^ı adına esgi^ı ali dè-yilāmı^ış. köğün gurucusunun^ı adına esgi^ı ali dè-yilāmı^ış.* “köyün kurucusunun adına Eski Ali diyorlarmış.” (Yapıcı 2013: 798)
11. *hindi benim gardaşlāda göyun var. kırkma-yılar^ı. bi bahardan bahara kırk-iyılar^ı. yünşüz tüysüz göyunnar da onnan kırkmı-yılar^ı.* “bir bahardan bir bahara kırkıyorlar.” (Yapıcı 2013: 779)

Olumsuzluk:

Olumsuzluk yapıları *-mA* ile sağlanmaktadır. Olumsuz fiil tabanlarına *-yI* şimdiki zaman eki getirilerek yapılır. Aşağıda örneklerin dışında yukarıdaki 11. örnekte de olumsuz kullanım görülmektedir. (Yapıcı 2013: 227).

1. *ayağlarım^ı ārıyı da. kaybetdim kändim^ı gāri ēyicem. bakınama-yın kändi kändimä. yaşlandımız belli gāri.* “kendi kendime bakamıyorum, yaşlandığımız artık belli.”
2. *ısannarı^ı òlü canı^ı isteyi de deñşiriyolā. nasıl gonuscağklarını bilmi-yilā.* “nasıl konuşacaklarını bilmiyorlar.”

2.4.4. -ārı/ -āri/ -ēri

Aydın ve yöresi ağızlarında seyrek rastlanılan şimdiki zaman yapılarından biridir. Bu ek, *-yoru-* şimdiki zaman ekinin ünlü uyumuna girmesinden dolayı düzleşme sonucu oluşmuştur. Son sesinde ünlü bulunan fiiller bu ekle çekime girdiği zaman, hem şimdiki

zaman eki ünlü uyumuna girer hem de iki ünlü arasında kalan /y/ ünsüzü düşer ve bunun sonucunda uzun ünlü oluşur (İlker 1997: 107; Özışık 2007: 269-270). Yapıcı'ya göre, bu ekin kullanıldığı bölgeler; Bozdoğan'ın Olukbaşı köyü ile Karacasu'nun Bingeç, Nargedik, Yaykım, Yolaltı, Yolüstü ve Tekeliler köyleridir (2013: 228).

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-ērin / -ērin / -ārin / -ēri*
2. Teklik Kişi: *-ēriñ*
3. Teklik Kişi: *-ēri / -ēri*
1. Çokluk Kişi: *-ēriz*
2. Çokluk Kişi: *eki yoktur.*
3. Çokluk Kişi: *-ērilā*

Kullanım:

1. *aşşam üstü ordu gälıyorun, sabālī ävimi gäliyorün. oturüyoruñ yatıyorün ölüm. bi şe işlim-ērin meñ yārum gāri bi şe de. bayı belim dutmēri, dizlerim dutmēri.* “bir iş yapmıyorum yavrum ben artık.” (Yapıcı 2013: 720)
2. *bu yıl ēken gälän sänī ēkmēri. ēkilmēri. zaman olcekdī ēken olū da hindī ēkilmēri. sän ēkm-ēriñ, män ēkmērin. eldi yerlā.* “Bu yıl (ekin) eken, artık gelecek sene ekmiyor. (ekin) ekilmiyor. Zamanla ekenler olur ama şimdi ekilmiyor. Sen ekmiyorsun, ben ekmiyorum. (Tarlalar boş kaldı).” (Yapıcı 2013: 229)
3. *cumäy gün başlarlādi. ondan sōru cumäy gün başleyilā cumārtesi gün, tādil gün bitirilādi. şindi adam cumārtesi gūñ sabālī başl-ēri.* “artık adam cumartesi günü sabahları başlıyor.” (Yapıcı 2013: 716)
4. *tarneyi yuñuruyoruz. ayranı gätiyoruz içinä. oru eşidiyoruz. ona bölü sāriyoruz. yincek hālini gätiriyoruz. ondañ soñra aş ēdiyoruz. gurüncē gadā duruyoru. uFaql-ēriz bölü bölü uFaqlēyoruz. bölü bölü uFaqlēyoruz.* “ufaklarınız böyle böyle.” (Yapıcı 2013: 708)
5. *durm-ērilā (<durma-yoru-lar) “kalmıyorlar” bu köğdü durm-ērilā hindi. buranıñ işi toprağ işi bütün biliyorū muñ. tütünē ek. bu tütünnän, her şēdän*

körküsuna gızlā burdū duranı vām-ērī köğün gızları. “Şimdi (kızlar) bu köyde kalmıyorlar. Buradaki işler hep toprak işi. Köyün kızları tütün (işin)den, diğer işlerden korktuğu için burada yaşayanlarla evlenmiyor.” (Yapıcı 2013: 694)

Olumsuzluk

Bu yapının olumsuz biçimi şu şekildedir; *basımērin* “basamıyorum”, *bilmērin* “bilmiyorum”, *istimārin* “istemiyorum” (Yapıcı 2013: 228)

2.4.5. -yomaz (< yori-maz)

Karahan’ın tasnif çalışmasına göre, sadece Batı Anadolu ağızlarında görülen bu yapı geniş zaman çekimindeki *yori-* tasvir fiiline tekrar olumsuz geniş zaman eki getirilmesiyle ({-yomaz} < {yori-r-maz}) olduğu şeklinde düşünülür (Ercilasun 1983: 262). Gülensoy, *Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki* adlı çalışmasında, sadece olumsuz şekilleri kullanılan bu yapıyı u- “muktedir olmak” yardımcı fiilinin kalıntısı olarak değerlendirmektedir (1985: 292). Aydın ve yöresi ağızlarında ayrı bir ağız bölgesi oluşturan bu yapı, şimdiki zaman yapısını olumsuz biçime dönüştürmesi bakımından farklılık gösterir (Yapıcı, 2013: 231).

Ege bölgesi ağızlarına bakıldığında sadece Aydın’da örneklerine rastlanan bu yapı, çok az da olsa Muğla ili ve yöresinde de kullanılmaktadır. Örneğin; *neden iç-iyomaz bu, kalk-iyomaz, gel-iyomazlā* (Akar 2004: 58).

Kullanım:

Aşağıdaki örneklere bakıldığında bütün örneklerde olumsuz kullanım mevcuttur.

1. *gōk köyü taraFı mī dēyorū anī ona. bizim būdū dēmezlā. ben bil-iyoman olū bi şey būdu. karpuzlu taraFı, gōk köyü taraFındı dēyolā.*
“Gök köyü tarafında mı diyorlar onu (ona), bizim burda demezler, ben bilmiyorum öyle bir şey (denildiğini) bizim köyde. Karpuzlu tarafında, Gök köyü tarafında diyorlar” (Yapıcı 2013: 734)
2. *Köyünüzde yaylacılık var mıdır? Yaylaya göçüyor musunuz? enek enek südi. tekmen bir iki senedī biz galañ hastā olūyoz. ben göç-üyoman da şurda tarlaya olan göçüyoru.*

“ben artık (yaylaya) gitmiyorum, (baharda) tarlaya oğlan göçüyor.” (Yapıcı 2013: 738)

sēñ onun başındekılāñ n_ēydīni bil-iyomamıñ demiş. evelī būdaykan buynuzdun hindi gözüñe mi ğaçı-vatī buynuzlā demiş

“(Adam, kızına) sen onun (keçinin) başındakilerin ne olduğunu bilmiyor musun demiş. Önceden (sen) buradayken (evlenmeden önce) boynuzdu, şimdi gözüne mi batıyor boynuzlar demiş.” (Yapıcı 2013: 760).

3. *sıcak kırk dereci dedī bugün_aydına. kırkıdan_aşāyī düşüiyomaz zāten. kırkıdan_aşāyī düş-üiyomaz. dün biraz esgīñ varīdi. bugün esgin di yok bek.*

“(sıcaklık) kırktan aşağıya düşmüyor. dün biraz rüzgar vardı, bugün rüzgar da yok pek.” (Yapıcı, 2013: 749 (II/6-48))

4. *işti baK bunnā benim_olanıñ_ineklāri. ölū kōkulā vā bu sānī daġlādī beK sığırlā güven-iliyomaz ğārī ya. kōkuluyoru. otunu gidiyorū, çalıyolā çocum. ölū_ısti çocum.*

“İşte bak bunlar benim oğlumun inekleri. Ölüm korkusu var bu ıssız dağlarda, sığırlara çok güvenilmiyor artık ya. Korkuluyor, otlamaya gidiyoruz, çalışıyorlar çocuğum. öyle işte evladım.” (Yapıcı, 2013:773 (II/13-44))

5. *hindi nē olcek üş dōt çeşit yemek vā. et yemēnden başġi bi şey yi-yomazlā sanki. eveldeñ edilīdi_ölü huzulī huzulī sāmī sarilīde. ğabak çōbası bişirilīdi. hepsī_olūdu. hindi_onnā yok ğalañ.*

“Şimdi (düğünlerde) üç dört çeşit yemek oluyor. (İnsanlar) et yemeğinden başka bir şey yemiyorlar sanki. Eskiden çeşit çeşit (yemekler) yapılırdı. Sarma sarılırdı, kabak çorbası pişirilirdi. Her şey yapılırdı. Şimdi onlar yapılmıyor artık.” (Yapıcı 2013: 751)

2.4.6. -Ip dur-ur (< tur-ur)

Bu ek, Türkiye Türkçesi yazı dilinde işlevliğini kaybetmiştir. Fakat Aydın yöresinde ve başka ağız bölgelerinde bu yapının varlığından bahsetmek mümkündür.

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan bu yapı, bütün şahıslarda çekimlenebilir olmakla birlikte olumsuz fiil tabanlarından sonra kullanılmaz. Aşağıda şimdiki zaman eki hakkında yapılan açıklamalardan bazıları şöyledir;

Ay (2009: 248), ekin Türkiye Türkçesi ağızlarının batı bölümünde şimdiki zamanı karşılamak üzere gelişmiş yeni bir şekil olduğunu, EAT'deki ve bugünkü Azeri Türkçesi ile Doğu Anadolu ağızlarındaki *-(y)IP* (< *-(y)IP DUrU(r)*) ekinden farklı olduğunu belirtmiştir.

Caferoğlu, ekin *-P* zarf-fiil ve yardımcı fiil *dur-*, *tur-* karmasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Türkmencede de kendini muhafaza eden bu yapının Muğla ağızında da kullanıldığını tespit etmiş ve örneklerle açıklamıştır; sorupturun < *sor-up-tur(ur)-un*, veripdurūsunuz < *ver-ip-dur-ū(ur)-sunuz* (Ay 2009: 248; Caferoğlu 1963: 109).

Karahan (1996: 146), ekin ortaya çıkışı ile ilgili; Batı grubu ağızlarında bazı yardımcı fiillerin birleşik fiil kuruluşu içinde şimdiki zaman ifade ettiğini ve bu yapılar arasında “*bat-*, *var-*, *gel-*, *dur-*” gibi yardımcı fiillerin kullanıldığını belirtmiştir. Konu üzerine yapılan yabancı dille yayımlanmış çalışmalar da mevcuttur (bk. Demir 1990; V. Gabain 1953).

Şimdiki zaman kavramını ifade etmek için kullanılan (*asil fiil + zarf fiil eki -(y)Ip + turur + şahıs eki*) yapısı ile oluşturulan şimdiki zaman biçiminin Türkçenin tarihi ve çağdaş lehçelerindeki durumu için (bk. Türk 1999: 301-302; Bulak 2017).

Kullanım:

1. *yinmiyo hanä. yinmiyo hanä sabälēñ aççıK yidīm ğavaltülän dur-up durun dēseñ olcek. yimen sātēñ hulāda. ondan yalıñız su çoK içiliyo*
“...kahvaltıyla duruyorum desen olacak...” (Yapıcı 2013: 463).
2. *ğeci boğazım yanmēyi başladı benim dī işde. āşamnēñ işdim o suya. bişirip iç-ip durun. o kēkik suyūna bişirip iç-ip durun* (Yapıcı 2013: 551)
“Geceleyin boğazım acımaya başladı. O suyu akşamleyin içtim. Isıtıp içiyorum. Kekik suyunu ısıtıp içiyorum.”
3. *Keşkek nasıl yapılır? buydēden yapılma mı? buydēden yapılyo. sen onu bil-ip durusunğdur. ben bişimesini bilmiyon kine, yimesini biliyon*
“...sen onu biliyorsundur...” (Yapıcı 2013: 540).
“Buğdaydan yapılma mı? buğdaydan yapıyor, sen onu zaten biliyorsundur. ben pişirmesini bilmiyorum ki, yemesini biliyorum.”
4. *orlarī hāp vādıñ mı sän ğārī? ävāl dā bilip-durūsuy her yeriñ ğonuşduğı*

“oraların hepsine gittin mi (de) sen? evvel de biliyorsun her yerin konuştuğunu.”
(Yapıcı 2013: 700).

5. *ordu da herkesiñ kendini göre harımı hani bahçası var, işeyi var. diyem çevirili yēleri var. sığırı varsa oları ğatıyoru. odu yatıyo, şēdiyoru yāni. yāni yaylıdan ormandan herkes boroylan su getimiş. evlēniñ öñnēnde **aķıp-durı su** “...evlerin önünde su akıyor.”* (Yapıcı 2013: 738).
6. *gidākān almış gālīķ aldı gāldi. televzonü ölü ğatıdı ävä. öteki gibi televzon alman ğatıyen ğızlāñ oldū yeri televzon alman dēdin. herşey **ögän-ip durū** çocu^{klā} zātī*
“...öteki gibi televizyon almam katiyen kızların yaşadığı yere televizyon almam dedim. her şeyi öğreniyor zaten çocuklar.” (Yapıcı 2013: 642).
7. *pamık çoķ ēyiyıdı emme o pamık dı hindi o du otūdu tütün gibi. hindi ahan darılāñ yüzünü **baķ-ip duruz** ğalañ cingennē gelip dī alcaķ dēye*
“pamuk çok iyiydi ama pamukta şimdi orda tütün gibi oturup kaldı. şimdi artık darıların yüzüne bakıyoruz artık çingeneler gelip de alacak diye.”
(Yapıcı 2013: 753).
8. *yāni tävzondı görüyoruz. benim sätim mā här gün dinlēp-durun. ğaynanası kafasını minip-durū. ğayıntası bi yayrı. bilmen çocūnu bi şē tmişlā. bilmen onu ölü ētmişlā. hāpsini **gör-üp duruz** bunun “...hepsini görüyoruz bunun.”* (Yapıcı 2013: 713).
9. *sizlē nahalsınız? n işley-ıp durusunuz? evli miñ, bekar miñ? anañ vā mı, bubañ vā mı? sağ olsunnā çocūm sağ olsunnā. çolūñ çocūñ oldu mu? yeñi mi evlendiñ? gülē durüşuñüz benim nafları ğayri dē mi?*
“sizler nasılsınız? ne iş yapıyorsunuz? evli misin, bekar mısın? anan var mı baban var mı? sağ olsunlar çocuğum sağ olsunlar. çoluğun çocuğun oldu mu? yeni mi evlendin? gülüyorsun benim laflarıma değil mi artık.? (Yapıcı 2013: 760)
10. *hindi hūdan vādıñ mi ödū **otur-üp durülādır** hindi isannā* “şimdi şurdan gittin mi orada oturuyorlardır insanlar.” (Yapıcı 2013: 615).
11. *bi duymuşlā köğ yanmış. odan ğāri bubañ odan gelmiş. yanmış yanmış. her yakılāda sandıklā öle yandī gibi büsbütin ölü **dur-up durullāmış***

“(Babamlar) köyün yandığını duymuşlar. Babam oradan köye gelmiş. Köyün hepsi yanmış. Sandıklar etrafta yandıkları gibi büsbütün duruyorlarmış.” (Yapıcı 2013: 789).

2.4.7. -Ip batır-ır

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman şekillerindedir. *Asıl fiil + -Ip zarf-iil + yat-* yardımcı fiilin birleşmesi ile oluşur. Daha önceki yapılarda olduğu gibi bölge ağızında geniş zaman ekinin ünsüzü düşürülür ve önündeki ünlüyü uzatır. Fakat *-Ip batırır* yapısında geniş zaman ünsüzü düşürülmez. Zarf-fiil ekinin ünsüzü, ilerleyici benzeşme yoluyla yardımcı fiilin ön sesindeki ünsüzü kendisine benzettir (Yapıcı 2013: 239).

Karahan (1996: 146), Batı Grubu ağızlarında bazı yardımcı fiillerin birleşik fiil kuruluşu içinde şimdiki zaman ifade ettiğini ve bunlar arasında *bat-* fiiliyle oluşturulan şimdiki zaman şekillerinin de olduğunu söylemiş, şu örnekleri vermiştir;

caşlay-ıp batar (Adana), *gel-ıbatı*, *durum-u batı* (Bilecik), *domuş-u batır* (İçel), *ıy-ıp batır* (Karaman), *el-ep batırlamış*, *al-ı bat* (Manisa), *di-yıbatırız*, *gel-ıbatı* (Muğla)

Gülensoy (1985), (*-Ip bat + ır*) yapısındaki yardımcı fiilin aslında *yat-* yardımcı fiilinden geldiğini belirtir.

Güney Batı Anadolu Ağızları içerisinde bu ekin sadece Muğla ve Aydın yörelerinde kullanıldığı görülmektedir. Aydın ve yöresi ağızlarında bu ekin olumsuz şekli bulunmamakla birlikte olumlu şekli de yalnızca üçüncü teklik ve çokluk şahıs çekiminde görülür.

Kullanım:

1. *türkçü-örätmeni-olcan déyodun-ö. ödän hindi düz liseyi gissi gidibilî mi? bilmiön gızım okutcez mi-okutmucez mi. kändi di büyü-üP batı.*

“(Kızım) Türkçe öğretmeni olmak istiyorum diyordu. Şimdi [istese] düz liseye gidebilir mi? [Onu] okutup okutamayacağımızı bilmiyorum. Kendi de büyüyor.” (Yapıcı 2013: 533).

2. *bizim_ıhdiyar amcamız varıdı, öldü. hocamız varıdı... ğuranda ğeşmädiK_adı ğoman_đerdi. hindi hūū ot çöp ğoy-up batullar*
3. “İhtiyar bir amcamız vardı, öldü. (Çocuklarınıza) Kuran’da geçmeyen ad koymayın derdi. Şimdi (çocuklara) uyduruk (isimler) koyuyorlar.” (Yapıcı 2013: 817).

2.4.8. -I batır

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekidir. Yardımcı fiille oluşturulan bu yapı (-I) zarf fiil + < yat- ile sağlanmaktadır.

Kullanım:

1. *āşe ağğan. sekizen_üş sekizen dōt dēyōlā. nē işleyōn mu? gücün ed-i batırın bunu, gözüm görmēyi*
“...güçlkle yapıyorum. Gözüm görmüyor.” (Yapıcı 2013: 189)
2. *bānim_om beş dān toruñ vā. hī om beş denī torūnum mā māşallah. torunnarım ğālin_olu-battī, āvlāni-battī. ōlū_ōlū_ışte. hāpizini ğör-ü batırın_ışallah*
“On beş tane torunum var. Evet, maşallah om beş tabe torunum var. Torunlarımın bazısı gelin oldu, (bazısı) evlendi. Öyle işte. Hepsinin mürüvvetini görüyorum.” (Yapıcı 2013: 695)
3. *sen aldīñ el. el_anası gelecek burē. o el. ğeçinimezsiniz. ğayınnañı alīvēñ bene, sōleñ dēmiş. añney-ı batı mıy dēdīme*
“söylediklerimi anlıyor musun?” ? (Yapıcı 2013: 763)
4. *e dede o benī baķıyorū ben onu baķıyon. dedeñ di hastı_olū_olüvēr-i batı bu yıl. ihtiyarlık vā ölüm ğalañı*
“Deden bana bakıyor, ben ona bakıyorum. O da bu yıl (sık sık) hasta oluveriyor. Artık yaşlandık oğlum.” (Yapıcı 2013: 743)
5. *hindīkilerī canıñıñ ğıymatını bil-i batı. aha yēden_al-ı batılā, hureyī ğō-batılā. ōleyken yorulduķ, yorulduķ, yorulduķ... ōldük bayıldık*

“Şimdiki (insanlar) canının kıymetini biliyor. Şuradan (bir şey) alıyorlar, buraya koyuyorlar. Öyleyken yorulduk (diyorlar), canımız çıktı (diyorlar).” (Yapıcı 2013: 762)

6. *çift sürdüm. tarlı_aldım. çalılıkları_aşdım. de gidi de. sētinnik döşedilā hindi. sētini sat-ı batillā yavrım. yağını sat-ı batillā yavrım*
 “çift sürdüm, tarlalar satın aldım, (tarla yapmak için) çalılık (alanları) açtım. Şimdi (o tarlaları) zeytin (ağacıyla) doldurdular. Zeytinini, yağını satıyorlar yavrım.” (Yapıcı 2013: 680).

(-Ip) zarf fiilinin aksine olumsuz fiillerden sonrada bu yapı kullanılır. Fakat bu kullanım esnasında asıl fiil ve zarf fiil ekinin ünlüsü arasında /y/ ünsüzü türer. 7. örnekte bu açıklamaya uygun kullanım görülmektedir.

7. *iki_üş seni_oldu benim hastı_olalı. ben çocum kapıdan çıkıp da gid-ime-î batırın bi yakıya. solukdan gidimeyon*
 “Ben hasta olalı iki üç yıl oldu. Hastalıktan dolayı kapıdan çıkıp da bir yere gidemiyorum. Nefes darlığından gidemiyorum.” (Yapıcı 2013: 743)

2.4.9. -I vatr

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman eklerindedir. Yardımcı fiilin ön sesindeki /y/ ünsüzü, -Ip zarf fiilli yapının etkisiyle önce /b/ ünsüzüne daha sonra da sızıcılışarak /v/ ünsüzüne dönüşmüştür.

1. *benim konuşuvēdüm bu. kendi dādımı_aynad-ı vatrın.*
 “benim konuşacağım bu. kendi derdimi anlatıyorum.” (Yapıcı 2013: 756)
2. *beyāndüm gibī yī içärin dēr. sän nē yiy-i vatīn, ne iç-i vatīj, ne duruyoruj dēmez.*
 “istediğim gibi yiyip içiyorum. sen niye yiyorsun, niye içiyorsun demez.” (Yapıcı 2013: 723)

2.4.10. -Ip baqır

Aydın ve yöresi ağızlarında şimdiki zaman eki olarak kullanılan yapılardandır. Yöre ağızında bu kullanım oldukça azdır.

1. *kütükde tahsin geçiyon ğāri ben. aslında būdu ş_ēdēlē ihsan bilīlē. hindi asgēden geldīm zaman bāzı ākīdeşlē vādı. selam sabah bōlū tahsin çavuş n_āp-īp baqī dēyolā*

“Benim adım nüfus kütüğünde Tahsin diye kayıtlı. Aslında burada (adımı) İhsan diye biliyorlar. Askerden geldiğim zamanlarda bazı arkadaşlarım (köylülerimle) selam (gönderiyorlardı). Tahsin Çavuş ne yapıyor (diye) soruyorlar(mış).” (Yapıcı 2013: 741)

2.4.11. -I baqır

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman yapılarından. Bu yapıda -Ip zarf fiil yapısındaki “p” telaffuz edilmez ve önündeki ünlü uzun telaffuz edilir. Ayrıca bu yapı olumsuz yapıda kullanılmaz.

1. *anā! sen benim sesimī_aldır-ı baqī mīñ? ğaş, ben ğonuşmacam_o zuman.*
“Anaaa! Benim sesimi kaydediyor musun? O zaman ben konuşmayacağım.” (Yapıcı 2013: 511)
2. *ónnā yatıt-durūmuş. aş hur-ū baqīlā hindi ōde de. o ölen_adamıñ yanını gitceklē. seni gitcek mī_acabı dēy-i baqīlā. vādem hazīlāñ. onnā hazīlan-ī baqīlā, aşlāñ hur-ū baqīlā*

“(Gittiğimde) onlar uyuyormuş. Şimdi orada yemek yapıyorlar. Ölen kişinin evine (taziyeye) gidecekler. Senin gidip gitmeyeceğini soruyorlar. Gideceksen hazırlan. Onlar hazırlanıyorlar, yemeklerini yapıyorlar.” (Yapıcı 2013: 542).

2.4.12. -Ip barır

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman yapılarından birisidir. Arkaik olarak ekin kökeni (-b < -v) değişiminden dolayı var- yardımcı fiilidir. Fakat zarf fiil

etkisinden dolayı “-b” sesine dönüşmüştür. Batı grubu ağızları içerisindeki Ege bölgesi illeri ağızlarında Muğla ve Denizli yöresinde de ekin varlığı mevcuttur.

1. *oķarı kimiñ_oryĩ gidiyorũlāsa. dāzāsĩ gili gid-ip barilādır sultangilā*
“yukarı kimin oraya gidiyorlarsa. teyzelerine gidiyorlardır. (sultan teyzelerine)”
(Yapıcı 2013: 696)

2.4.13. -Ip yürür

Aydın ve yöresi ağızlarında kullanılan şimdiki zaman yapılarından. -*Ip zarf fiil* + *yörü-* yardımcı fiil ile oluşur. Bu yapı, Denizli ve Muğla ağızlarında da kullanılır. Ayrıca Batı grubu ağızları sınırları içerisinde bulunan Balıkesir ağızlarında da ekin kullanımına rastlanmıştır (bk. Tok 2002: 134-135; Akar 2004: 58; Mutlu 2008: 302-306-308).

Çekim:

1. Teklik Kişi: -*Ip yürün*
2. Teklik Kişi: eki yoktur
3. Teklik Kişi: -*Ip yürü*
1. Çokluk Kişi: -*Ip yürüz*
2. Çokluk Kişi: eki yoktur.
3. Çokluk Kişi: eki yoktur

Kullanım:

1. *bi o nāzilliyĩ gitdi, bi o yatıkanı, bi o müleyĩ. gāz-ip yürü. ābēsĩ ğavġĩ_ēdiyo, bān ğavġĩ_ēdiyon_arıdı duşman_olũyorũ.*
“Küçük oğlum önce Nazilli’ye taşındı. Sonra Yatağan’a yerleşti. Şimdi de Muğla’da yaşıyor. Oradan oraya geziyor. Ağabeyi nasihat ediyor, ben nasihat ediyorum. Bir şey söyleyince bize kızıyor.” (Yapıcı 2013: 662)
2. *burlādı bizim bi işimiz yoķ_ōlum. mān bi işi gitmiyorũn zattañ. bi allahĩ şükür, kāndimiz yiyip içip kaçıp, yat-ip yürüz. başġĩ b_ĩşimiz yoķ*
“Bir işimiz yok artık oğlum. Ben hiç işe gitmiyorum zaten. Allah’a şükür kendi ihtiyaçlarımızı görebiliyoruz. Yiyip içip yatıp kalkıyoruz. Başka bir işimiz yok.”
(Yapıcı 2013: 722)

2.4.14. -Ip b r r

Aydın ve y resi ağızlarında kullanılan Şimdiki zaman yapılarındandır. Muğla ağzında da bu yapıya rastalanılır.

Kullanım:

1. *isc  çıķdım mı t siyon. hindi m m diņ  viņ yanni nahal varın d -P b r n.*
“Sıcağa  ıkınca tansiyonum (y kseliyor). Şimdi (Mehmet) in evinin yanına nasıl gideceğim diye d Ő n yorum.” (Yapıcı 2013: 721)
2. * yiyin  iŐti g z-ip b r n* “iyiyim işte geziyorum” (Yapıcı 2013: 680)
3. *orl di  kuannarıņ bazısı bay  hoc  mucu oldul  gin .  alıŐanı.  alıŐmayan bi Ő di  olmadı.  l  hindi g z- P b r  burl di  iŐd *
“Oralarda okuyanların bazısı -[derslerine]  alıŐanlar-  ğretmen oldu.  alıŐmayanlar bir iş sahibi olamadı. Şimdi buralarda [boş boş] geziyor[lar] işte.” (Yapıcı 2013: 698)
4. * ol k  ocuk h p g Őd  gitdi g rm ncikl ri  incirliov lara. orl di  iŐl ri v . biriniņ manavsı v  loķantıdi  alıŐıyor . biri t k ld di  m kli.  l   l  orl di duruyor l . ondan  l   l  dur-uP b r z  lum. nahal  d lim*
“ oluk  ocuk Germencik’e  ncirliova’ya g  p gitti. Oralarda iÇleri var. Birinin manav d kk nı var, biri lokantada  alıŐıyor. Biri tekeldeydi, emekli oldu. Oralarda yaŐıyorlar. Ondan  ylece yaşıyoruz oğlum. Ne yapalım.” (Yapıcı 2013: 685)
5. *bunn  -bu tor nuņ tor nu- bunn  iŐleyi batı    ina.    ina  teki torun iŐleyi-batı. onn  işley- P b r l  işte*
“ am fıstıklarının bir kısmını bunlar bu torunun torunu iŐliyor. Bir kısmını da diğer torunum iŐliyor. Onlar iŐliyorlar işte.” (Yapıcı 2013: 757)
6. *hindi t t n yapılıyor.  le t t n yap- P b r l  işte. t t n gırıp diz- P b r l  hindi*
“Şimdi (buralarda) t t nc l k yapılıyor. T t n yapıyorlar işte. Şimdi t t n

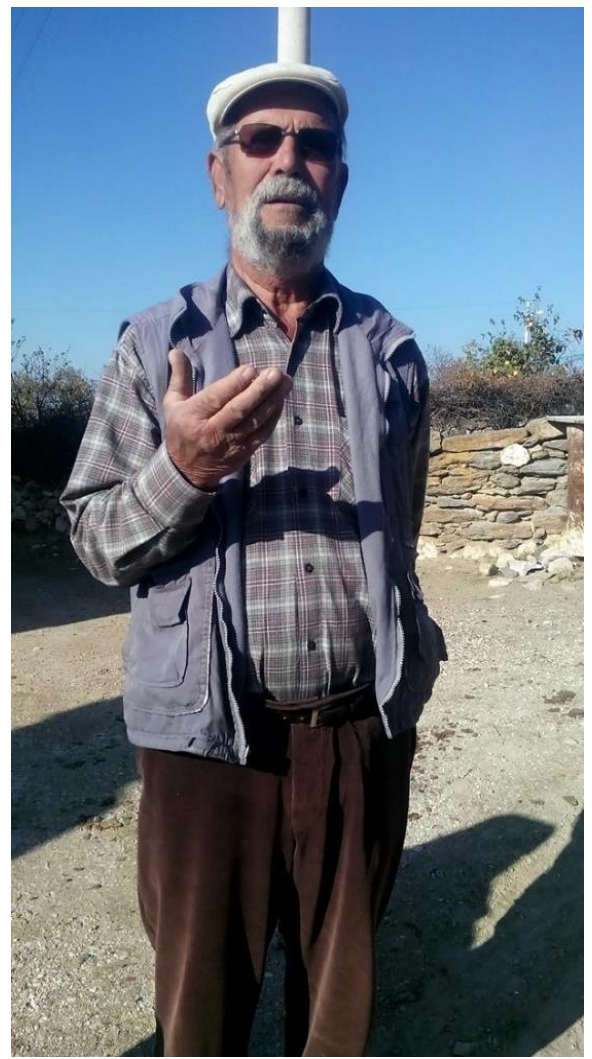
(yapraklarını) toplayıp iğneye diziyorlar.” (Yapıcı 2013: 718)

2.4.15. -iK gelir (< Ip gelir)

Aydın ve yöresi ağızlarında şimdiki zamanı ifade etmek için kullanılan yapılardan birisidir. *-Ip* zarf fiil eki kendinden sonra gelen yardımcı fiil ve şimdiki zaman anlamı veren geniş zaman ekiyle birleşmesi sonucu şimdiki zaman oluşur. Ayrıca fiil eğer *G-* ile başlayan bir fiilse *p > K* değişmesi sonucu *-(y)Xp > (y)XK* olabilir (Yapıcı 2007: 381).

Ege bölgesi ağızlarında bu ek Muğla ve Uşak yörelerinde de kullanılmaktadır. Muğla bölgesi üzerine Ali Akar’ın yapmış olduğu çalışma bilinmekle birlikte Uşak ağızında ekin varlığını kendi yapmış olduğum derleme çalışmalarında tespit ettim. Uşak ili Eşme ilçesine bağlı Fakılı Köyünde bu ek halen yerel ağız konuşurları tarafından muhafaza edilmektedir. Aşağıda örnek kullanım ve resimler mevcuttur.

Örnekler;

1. *Bātdin aşamā gelīḡ mi? gelīk dede gelīk.*
Bahattin akşamleyin geliyor musun? geliyoruz dede geliyoruz.
2. *babam çārdıđı zaman tamam baba gelīk deriz.*
Babam çağardığı zaman tamam baba geliyoruz deriz.

Kullanım:

1. *duvāmi hōlū başımı duva^kladilā. mādimenī aşarī ʿen-iK gelirin.*
“Başıma duvak yaptılar. Merdivenden aşağıya iniyordum.” (Yapıcı 2013: 438)
2. *gızlā arıbaynan bölü geK-gelilādin. geldilā sōdulā bene. ben di nasıl kārāk gomuşdum.*
“Kızlar arabayla geliyorlardı. Gelip bana bir şeyler sordular. Ben de gerekli şeyleri söyledim.” (Yapıcı 2013: 605)
3. *siz nēden beri geK-gelisiniz? çavdardan beriyi mi gelik-gelisiniz?*
“Siz nereden doğru geliyorsunuz? Çavdar köyünden mi geliyorsunuz?” (Yapıcı 2013: 760)

2. örnekte çekim üçüncü çokluk şahıs ekiyle sağlanır. Geniş zaman ünsüzü düşerek önündeki ünlüyü uzatmıştır. Fakat buradaki yapıda *gel-* fiili üzerine gelen *-(Ik)* ekinde ünlü düşmüştür. Bu durumda öndeki diğer ünlüyü uzatması gerekmektedir. Sert sessiz ünsüzü ise gırtlaktan telaffuz eden bir yapıya dönüşmüş olmalı.

2.5. DENİZLİ**2.5.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö**

Genel olarak bütün ağız bölgelerinde kullanılan bu ek Denizli ili ve yöresinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-yon, -yom, -yôm*
2. Teklik Kişi: *-yoñ, -yosuñ*
3. Teklik Kişi: *-yo*
1. Çokluk Kişi: *-yoz, -yos*
2. Çokluk Kişi: *-yosunuz, -iyosuñuz*
3. Çokluk Kişi: *-yola -yolā*

Kullanım:

1. *Mävlam säni baña verä* "de çıKdı dışara ginä. "bän İzmirä **gid-iyon**, bi şe ismarlēcän-mi" deyo
"...İzmir'e gidiyorum bir şey ismarlayacak mısın?" (Korkmaz 1994: 57)
2. *onnä gidäkänä dilki däli Mämädä lä sän nä **dur-uyoñ** dimiş*
"...Mehmet'e lan sen niye duruyorsun demiş" (Korkmaz 1994: 56)
3. *gägäfdä altın horaz räsmi **işlä-yömuş** gız. olan o altın horaza älmış. çäşafıñ içini gıyma'lı äşyälädan doldurmuş*
"...altın horoz resmi çiziyormuş kız..." (Korkmaz 1994: 51)
4. *Balkän mārībäsi sōra, açıldınan sōra, biraKdıK **gid-iyos**. aşamdan bir äv, gündüz bi şe yōdu. gecä ämir verdilä. Atbaşın didil. Atbaşıñ minäsi gada hār yağım **gid-iyos***
"Balkan savaşından sonra, açıldıktan sonra bıraktık gidiyoruz..." (Korkmaz 1994: 52)
5. *bi böcü räs gäliyōru. böcä çöp yūtayarmış. "n **ñp-iyorsuñuz** arkıdeş?" dimiş.*
"çöp, hazırlıK hazırlıyon" demiş (Korkmaz 1994: 73).
6. *altın horaza biñ līrāyā sa'mışla. onu da padişah almış. bu çocu'lā çı'rıKcı. gulfu gadınıñ ävindi **dur-uyolāmış** "...kadının evinde duruyorlarmış" (Korkmaz 1994: 51)*

2.5.2. -yoru

Şimdiki zaman eki *-yor*, bilindiği gibi *yorı-* fiilinden türemiştir. Bölge ağızlarında kullanılan şimdiki zaman 3. tekil ve çoğul şahıs ekleri, "*-yoru*" şeklindedir. Ekin çekime girdiği andaki durumuna bakıldığında nadiren de olsa "*-u*" ünlüsünün düştüğü görülür.

Kullanım:

ölüyorü "ölüyor", *deyörü* "diyor", *oluyoru* "oluyor", *goyuyoru* "koyuyor", *erēyorü* "eriyor", *deyör üki* "diyor ki", *ekiliyorü* "ekiliyor", *geliyorülā* "geliyorlar", *yapıyorülā* "yapıyorlar", *bilimēyorular* "bilemiyorlar" (Tok 2008: 679)

2.5.3. -Ip dur-ur (< tur-ur)

Detaylı açıklamaları yukarıdaki bölümlerde yapılan ekin kullanımına bu bölgede rastlamak mümkündür.

Kullanım:

oturuPdurū “oturuyor”, *bıçıPdurūz* “biçiyoruz”, *yaşāyaPdurūz* “yaşıyoruz”, *dövüpdurū* “dövüyor”, *duyuPdurūsuñdur* “duyuyorsundur”, *gidiPdurū* “gidiyor”, *asılıPdurū* “asılıyor”, *oluPdurūķā* “oluyorken”, *yatıPdurū* “yatıyor”, *yazılıPdurū* “yazılıyor” *gonuPdurū* “konuyor” (Tok 2008: 680)

Bu ek, süreklilik bildiren bir yapıya sahiptir. Yapılmakta olan hareket veya iş devam etmektedir.

2.5.4. -Ip barı

gēmePbarı “gelmiyor”, *gidiPbāsiñiz* “gidiyorsunuz”, *ğılıPbāz* “kılıyoruz”, *gediPbar* “gidiyor”, *yetmePbā* “yetmiyor”, *baş edimebbā* “baş edemiyor”, *gelin ediPbālā* “gelin ediyorlar” (Tok 2008: 680)

“bar-” fiili “-p” zarf-fiil eki ile birleşerek şimdiki zaman ifadesi oluşturur. Denizli ve çevresinde kullanımına çok sık rastlanılan bu yapı Muğla ağzında da görülmektedir. Çekim sırasında şahıs zamiri kökenli yapılar kullanılmaktadır. Ayrıca ünlü ve ünsüz seslerin düşmesi sonucunda da ünlü uzunlukları görülebilir. Düşmediği durumlarda ise yardımcı fiil görevindeki *bar-* fiili önündeki “-p” ünsüzü kalın şekilde telaffuz edilir.

2.5.5. -Ip batır-ır

dēPbatıñ “diyorsun”, *gidiPbatī* “gidiyor”, *olmePbatıñ* “olmuyorum”, *ğılıPbatırız* “kılıyoruz”, *biliPbatī* “biliyor”, *hūruPbatırī* “vuruyor”, *ediPbatı* “ediyor”, *geçiribatır* “geçiyor”, *edibatī* “şey ediyor” *acēbatı* “acıyor”, *görübatız* “görüyoruz”, *dolubatılā* “doluyorlar” *çağıribatır* “çağırıyor”, *gidiPbatız* “gidiyoruz”, *çoķubātı* “toplanıyor”, *ötubatī* “ötüyor” (Tok 2008)

2.6. İZMİR

2.6.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: -yom, -yon
2. Teklik Kişi: -yosuñ
3. Teklik Kişi: -yo
1. Çokluk Kişi: -yoz, -yos
2. Çokluk Kişi: -yosuñuz
3. Çokluk Kişi: -yolla, -yolā

Kullanım:

1. *biraz giTdik, bān dā didim: “el kövünā **gid-iyom**, bi su döken” didim. davit da bāndā ğaldi. dāriya endim, bāni bāKlāmāmiş, gitmiş davilcila “...el köyüne gidiyorum bir su dökeyim...” (Korkmaz 1994: 24).*
2. *salam vēdim. dāimāncı dā kapıda. o da ğaçıyomuş, gidiyomuş. “yavu bān burda misafir ğalcam didim. sān **gid-iyosuñ**. “bān ğalirim gicā”didi “...sen gidiyorsun...” (Korkmaz 1994: 2).*
3. *duruğ abi çocuK ğaldi. yüzümā yüzümā baKdı. tuTdu ğolumdan “hadi enişdā” didi “gidālim”. şindi bān o adamlādan da utan-ıyon. “enişdā” **de-yo** “...enişte diyor” (Korkmaz 1994: 26)*
4. *zurna filan... ğaldilā bunna, “ūrula”. “ūrula” “nerī gidiyoñ”? “dūvün vā” didilā, “dūvünā **gid-iyoz**”. “e bāni dā götürü-müsünüz.” “gidālim dūvün bu ya” didi, “gidālim” didilā “...düğüne gidiyoruz...” (Korkmaz 1994: 24).*
5. *“Māmād Ā nerāyā”? “e işdā çifdā **gid-iôruz** ğoñşu!” “e ‘nā akîôsuiñ?” “buldu āk-iyorus”. “ğüzāl!” “...işte çifte gidiyoruz komşu...” (Korkmaz 1994: 34)*
6. ***gid-iyolā** bāzādan bi sığır **al-iyolā**; sığırıñ başna İp **dağ-iyolā**, dōru bi ğayıñ **çāsina**. ğayıK gidā gidā, gidā gidā yavudi bi dağıñ kānarına gidiyō “gidiyorlar pazardan bir sığır alıyorlar; sığırın başına bir ip bağlıyorlar...” (Korkmaz 1994: 22)*

2.7. AFYONKARAHİSAR

2.7.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Afyonkarahisar ağız incelemelerine bakıldığında sadece *-(I)yo(r)* ekinin varlığından bahsedebiliriz. Erdoğan Boz'un çalışması *Afyonkarahisar Merkez Ağzı Dil Özellikleri - Metinler-Sözlük* ve yaptırmış olduğu yüksek lisans tezlerinde başka bir şimdiki zaman yapısıyla karşılaşılmamıştır.

Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yom, -(I)yon -(I)yoñ*
2. Teklik Kişi: *-(I)yoñ*
3. Teklik Kişi: *-(I)yör*
1. Çokluk Kişi: *-(I)yoz*
2. Çokluk Kişi: *-(I)yōñuz*
3. Çokluk Kişi: *-(I)yōlĀ(r) -(I)yollar*

Kullanım:

1. *geldiğinde güz mävsiminde toPdan gažalara, efendim sã sol vilãyeTlere, bunnara vèriyoz. ben şindi sıf mes_üzerine çaltş-iyom* “...çalışıyorum” (Boz 2006: 181)
2. *ben öyle kabul ediyom ama cenābı allah ne ğabul eder **bilm-iyōm***
“ben öyle kabul ediyorum ama cenabı Allah ne kabul eder bilmiyorum.” (Solmaz 2007: 161)
3. *banyōnuñ odun külü oluş, **bil-iyōñ** mu, ilK yanı_ı, onuñ āltını alırın bãn, bardağa yāhut bi gaba gorun, onu bardağınan şöyne ēridirin, üstünüñ duru suyunu dökerin baklavâyâ, sırma baklavâsına, cevziñ varişa ceviz, yoğusa öyne düz*
“banyonun odun külü olur, biliyor musun?...” (Boz 2006: 205).
4. *gendiñ tāsillisiñ **bil-iyōñ** bizim büyüklerden_intiķāl_idilen bōyle*
“kendin tahsillisin biliyorsun bizim büyüklerden giden böyle” (Solmaz 2007: 185)
5. *gatırcilā gatırcilā cuma selāsı vèrildi mi dēyō, dēyze nēTceñ Cuma selāsını dēyō. nēdim benim bi gızım vā, halı, zili **doK-uyō** selā zamanı bari baş ossun. otsun*

- “...halı, zili dokuyor sela zamanı bari başıboş olsun (Boz 2006: 175).
6. *şindi adam al-ıyör cebine parayı ordan satıcılardan bişeyler al-ıyör* “şimdi adam alıyor cebine parayı ordan (sonra) satıcılardan birşeyler alıyor” (Solmaz 2007: 154)
7. *bişKı; bu kesmeye yara, dabannarı kesmèye yara, böyüK oluyo dabanı da, şu kösele, bunuñ acarını, daban alıruz bône, bi teK òdan bi tek òdan daban al-ıyoz, bunu bône. muşTa; deriyi döveriz, yapākan döv-üyoZ, bunu da döv-üyoZ onu da döv-üyoZ çekeç gibi yāni* “...deriyi döveriz, yaparken dövüyoruz, bunu da dövüyoruz onu da dövüyoruz çekiç gibi yani” (Boz 2006: 273).
8. *hanı çocuğū Toğdura hanı götürüp de maşkıra etdirmi-yoS şindi* “...maskara ettirmiyoruz şimdi” (Solmaz 2007: 177)
9. *bi gızî münāsiP görünce òlanıñ tarafından böyüKlēden sūlaleden toplanannā üş beş kişiyen dünür gidēdi. işte allahıñ emrinen pēgamberiñ gavliynen size dünür gēdiK, münāsiP gōrūK, siz nası gör-üyōñuz dērlē* “...siz nasıl görüyorsunuz derler.” (Solmaz 2007: 262)
10. *nası olcağ anam davul olürdu düdü olürdu nası olcağ. sōletd-iriyo bunnā bizi şıye al-ıyō hā. he len vallā şıye al-ıyōllār len. al-ıyōñuz al-ıyōñuz ben bil-ıyōm* “(düğünleriniz nasıl olurdu?) nasıl olacak annem (yavrum, evladım) davul olurdu, düdük olurdu nasıl olacak. konuşturuyor bunlar bizi kayıta alıyorlar ha. he lan vallaha kayıta alıyorlar len. alıyorsunuz alıyorsunuz ben biliyorum.” (Solmaz 2007: 216)
11. *dediğim şu guzununñ yününnen gırkılma, yün guzu yünü bu, bunu gırk-ıyōlar bône hallaş dēriz biz, bunnar atmáyá başlā-yollar. teKrar yay-ıyōlar gene galıbıñ üzerine...*
“...bunu kırkıyorlar... bunları atmaya başlıyorlar. tekrar yayıyorlar yine kalıbın üzerine...” (Boz 2006: 274)
12. *şindi öyle de il, şindi nişānnan-ıyollar, mektuplaş-ıyollar, tēlefonna gonusuyollar, altı ay, üç ay dā olmazsa bi sene gez-ıyo anlaşabilirse evlen-ıyo anlaşamazsa ayrıl-ıyō. dōru muyum?*
“şimdi öyle değil, şimdi nişanlanıyorlar, mektuplaşıyorlar, telefonla konuşuyorlar, altı ay, üç ay da olmazsa bir sene geziyor anlaşabilirse evleniyor anlaşamazsa ayrılıyor. doğru muyum?” (Solmaz 2007: 170).

2.8. MANİSA

2.8.1. -Iyo, -Iyō, -Iyö

Manisa yöresinde şimdiki zaman dört farklı şekilde görülür. Fakat bu bölgenin en temel karakteristik şimdiki zaman biçimi *-(I)yo* ekidir. Ekin çekim kalıbı ve örnek kullanımları aşağıda verilmiştir.

Çekim:

1. Teklik Kişi: *-(I)yom, -(I)yon*
2. Teklik Kişi: *-(I)yosun, -(I)yosuñ, -yosun, yoñ, -yon*
3. Teklik Kişi: *-yo*
1. Çokluk Kişi: *-(I)yoz*
2. Çokluk Kişi: *-(I)yonuz, -(I)yoñuz, -yosunuz, yosuñuz*
3. Çokluk Kişi: *-(I)yola, -yolla*

Kullanım:

1. *Avdan va şurda köv. unnañ lisannarı “aşara” diyola. sōna “baña” diyola. tabī fazla banim **bilmi-yom** unnañ lisannarına. saT sākizi beş va bā “...tabi ben fazla bilmiyorum onların lisanlarını...”* (Korkmaz 1994: 5)
2. *Evelde iki dene öküz olurdun; eneklede hinci enekleri **gör-üyosun** yâ “eskiden iki tane öküz olurdu, şimdiki inekleri görüyorsun ya”* (Akyol 2006: 327)
3. *hadi Atiyä Atikälän ôñañ. oturu-vī **de-yosuñ** oturuyor. olu da işi-viri çocuk, işimüz ya “...otuver diyorsun oturuyor...”* (Korkmaz 1994: 6).
4. *Üle sindi burdan bizim bi havızım vâdı ezen yarışmasına **gel-iyö** birinci oldu. Çocuk Türkiye birincisi sindi gadın bene dedi ayakdes ol çocuğun bubası yok gadın dul hatun didi gençde 35 yasında yok isde yenge sözüm beni didi ayakdes ol İstanbul’a gidem senlen “öyle şimdi bizim bir hafızımız vardı ezan yarışmasına geliyor (ve) birinci oldu”* (Akyol 2006: 355)
5. *ğaymakam parağ viräm **di-yo** da gāvāci **āmı-yo** “kaymakam parayı vereyim diyor da kahveci almıyor.”* (Korkmaz 1994: 5)
6. *hiç hasdalī ağır bilän dāğildin. yengä **de-yoz**. lalın gāyicäK, çamāşir yäkimä gid-iyos “...yenge diyoruz...”* (Korkmaz 1994: 6)

7. *Evelinden ısırgan ondan sona papurcak gälincik **di-yosunuz** siz - ondan sonara si develik **di-yoz** biz siz ebegümece **di-yoz** ona undan sonarta sarmâsik bu pınarlan aralânda oluyo çalılân aralânda “...diyorsunuz siz...” (Akyol 2006: 356)*
8. *bizim dil başğa yiri uımaz. Çizmeyi nasıl **yap-ıyorsuñuz** “bizim dil başka yere benzemez. çizmeyi nasıl yapıyorsunuz” (Korkmaz 1994: 7)*
9. *Variyom ben Allahın emrinnen **di-yom** ben mesela iste Fatmanın ogluna Hatçenin kızını Allahın emrinne isteme geldim **ver-iyomusun** diye **ver-iyoz** delese onnâ bir hafta sonu gel **di-yolâ** “Haticenin kızını Allahın emriyle istemeye geldim, veriyor musun diye. Veriyoruz derlerse onlar bir hafta sonu gel diyorlar.” (Akyol 2006: 385)*
10. *ğadinnâ **toplân-ıyo** olan_ävinä. biz bura gäldimiz gibi sâT birdä bi buçuKda gız_ävini unnâ da **gid-ıyo** gâri gız_ävini. sōna galin gâli “onlar da gidiyor artık kız evine.” (Korkmaz 1994: 4)*

Manisa ağızlarında karşılaşılan diğer şimdiki zaman yapıları şu şekildedir:

2.8.2. -iy, -yı/ -yi, -yu/ -yü, -yır/ -yir, -yur/ -yür

Manisa ve yöresinde kullanılan şimdiki zaman şekillerindedir.

Kullanım:

1. *çam gozâ, **at-ıyn** (İlker 2009: 371)*
2. *Yattıktan sonara kalktîn vakit bi dâ duanı idersin. Orda okurum Gurandan. Küçük sîle Allahım gizli saklı mübarek, tayip, tahir, mutara, senden **isti-yim** yarabbim de (Akyol 2006: 362).*
3. *ben tutayım ona sen ırâtsiz **ol-uysun** (Akyol 2006: 268)*
4. *zumbadak top **at-ıydı** (İlker 2009: 371)*
5. *Gidiyo da iste tâ orayı Manisē bazarranmaya **gid-ıyolâ**. Bazarlamaktan geldèn sonu peskirlē, tepsilē, sinile götürülē. Baklavâ yapıyılâ tepsilēde böle. Ondan sōna giyim giyelē başka giyim giyelē. (Akyol 2006: 374)*
6. *mevlid okumâ gidip **gel-ıyle** (İlker 2009: 371)*

2.8.3. -ya/ -ye/ -yā/ -yē

İlker (2009), Manisa ağızını incelerken şimdiki zaman yapılarını üç farklı şekilde belirtmiştir. Manisa ağız bölgesinde, bu yapıyı ikinci grup şimdiki zaman şekli olarak vermiştir.

Karahan (1996: 143), bu ekin batı grubu ağızlarının II. III. ve V. gruptaki ağızlarında görüldüğünü belirtir. Bu çalışma incelendiğinde Manisa ağızlarında böyle bir yapının varlığından bahsedilmemiştir. Bu ekin Manisa ağızında kullanıldığına dair ilk tespiti Ayşe İlker yapmıştır. İlker, bu ekin Manisa merkez Karaveliler köyü, Saruhanlı'nın Taşdıbi Köyü ve Köprübaşında kulanıldığını üç örnekte tespit etmiştir (İlker 2009).

Kullanım:

1. *nişannandı sözlendi mi **başla-yeledi** bize*
2. *evelden üç etek giyedik, kuşak **bāla-yedik**, böle burdan bez **bāla-yedik**.*
3. *çocukken nele **yap-yeduk** annemin dedi gibi renşberlik **yap-yeduk**. gızkana evimizde böle böle pullu şeyli.. yemenin üsdüne **bāla-yāladı**.*
4. *olanın yanına **gid-yem** ya kim gecelecek*

2.8.4. -yer/ -yēr/ -yir /-yr

Bu yapı Karahan'ın ağız sınıflandırmasına göre; Kozan, Kadirli, Gaziantep ve Kahramanmaraş'a yerleşmiş Türkmenler tarafından kullanılmaktadır (1996: 144). Manisa ağızında karşılaşılan örnekleri şu şekildedir:

Kullanım:

1. *Nazar oldumu **oku-yarın** (Akyol 2006: 148)*
2. *selayı **oku-yar** hoca (İlker 2009)*
3. *Elinde sigil çıktın mı ayā **oku-yarız** (Akyol 2006)*
4. *ayaz başladı zaman seraya **top-leyırz** (İlker 2009)*
5. *biz dokyirdik, küt küt dokuma dokyirdik (İlker 2009)*
6. *dōru onna düün evine, o kelleyi alırla **hur-uyerlē** (İlker 2009)*
7. *Maldanda hep kilim, halı **doku-yerlē** (Akyol 2006)*

2.8.5. -ō/ -ōr/ -or/ -ör

Manisa ağız bölgesinde görülen ve oldukça az bir kullanıma sahip şimdiki zaman biçimidir. Karahan, bu eki Batı Grubu ağızlarının VII. grubundaki Adıyaman, Kilis, Gaziantep ve Birecik ağızlarında kullanıldığını belirtir. Bu ağız bölgeleri dışında ek, Manisa'nın Alaşehir ve Kula ilçeleri ile Kütahya'nın bazı köylerinde tespit edilmiştir (1996: 144). Manisa bölgesinde tespit edilen örnekler şu şekildedir:

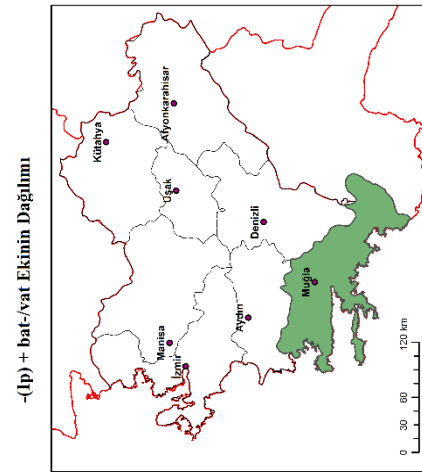
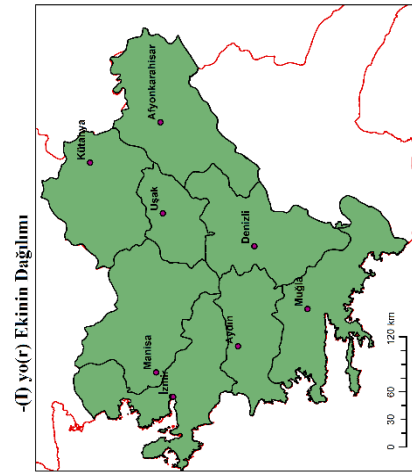
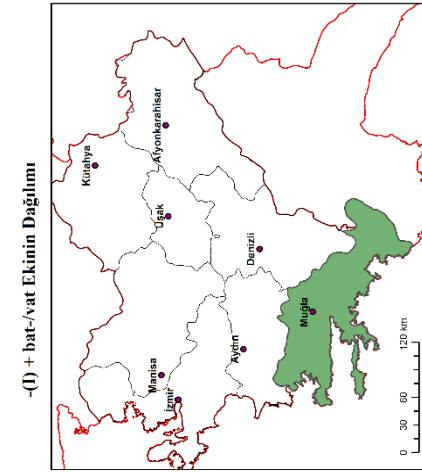
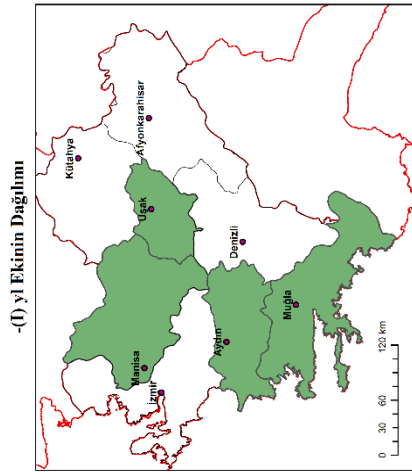
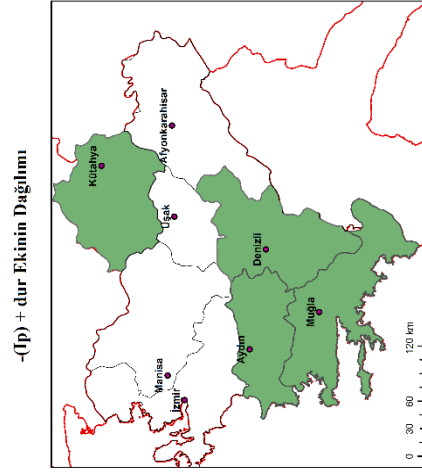
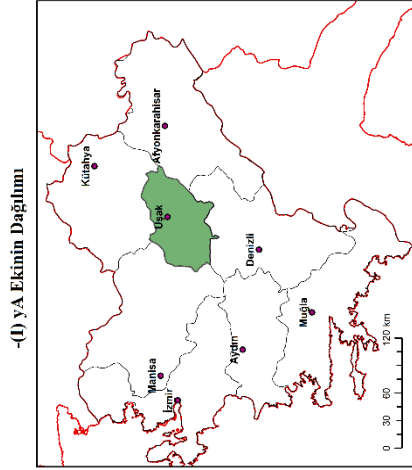
1. *kışın gelōlar burlā geç-ō-larmış, hep gonorlamış yaz geldimi.*
2. *biz başlānda dur-ōrz.*

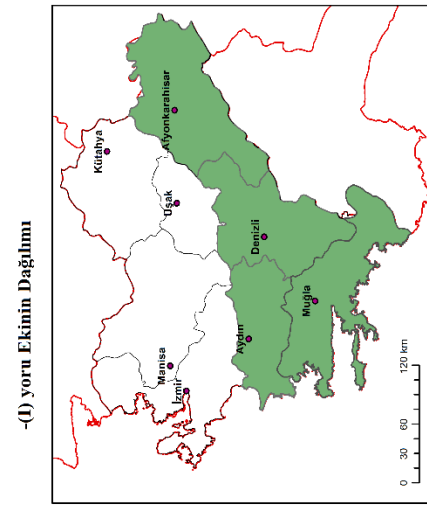
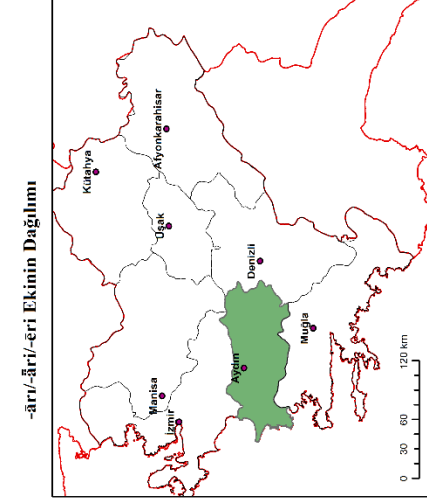
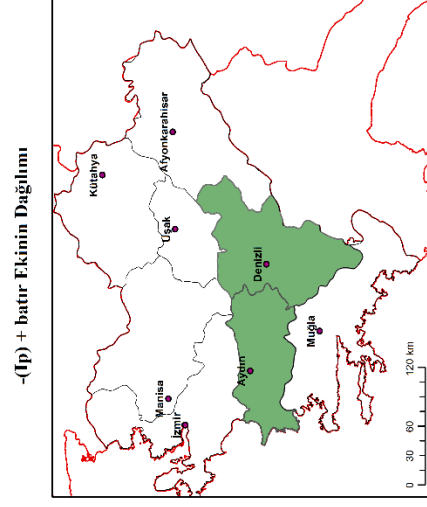
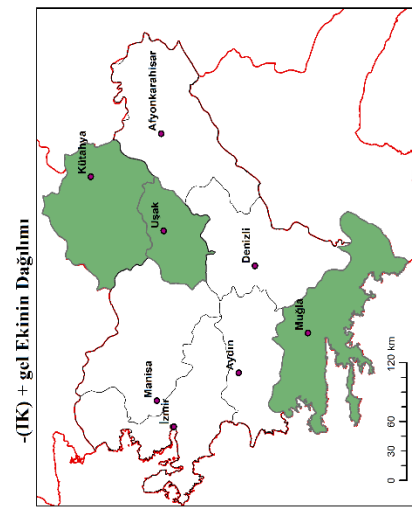
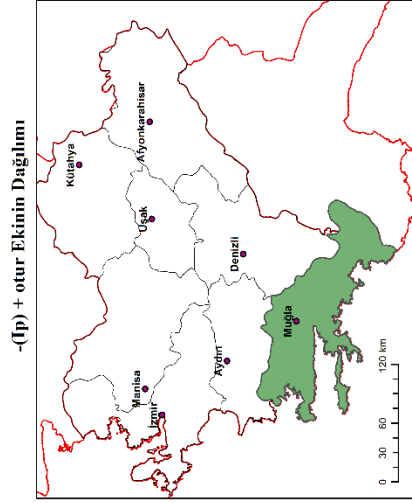
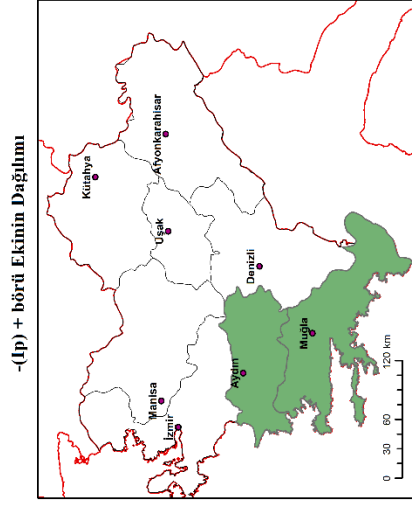
Örneklere bakıldığında şahis zamiri ekleri ile çekim yapılmıştır. Bunun dışında ünlü uzunluğunun sebebi önündeki -y ünsüzünün kaybolmasına bağlanabilir.

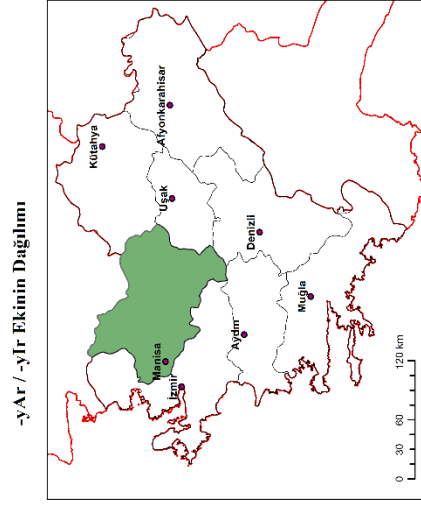
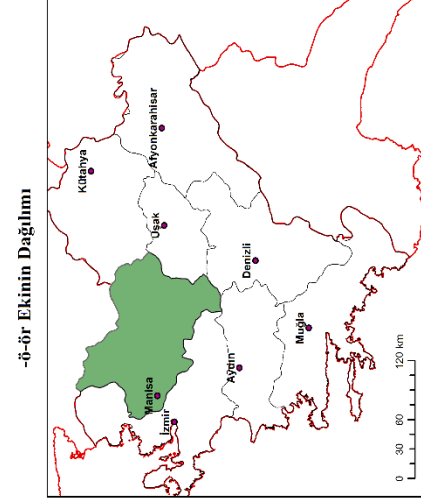
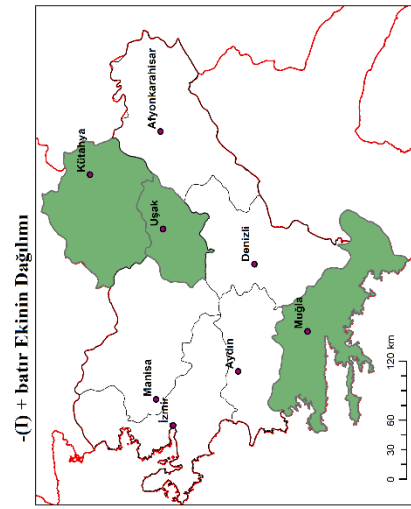
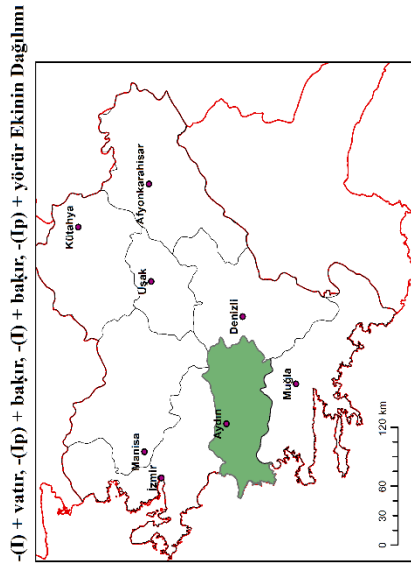
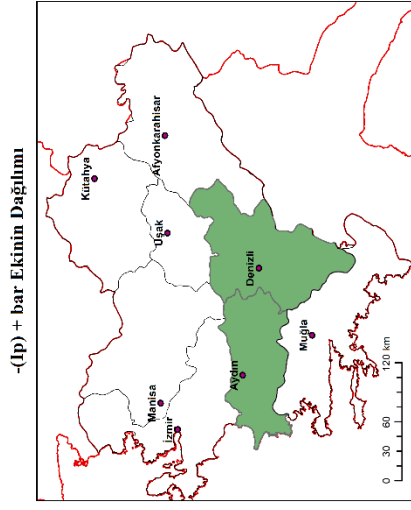
İlker, Manisa ağız bölgesinde kullanılan şimdiki zaman şekilleri için bölge ağızlarındaki farklılıkları, bu bölgede farklı Oğuz-Türkmen boylarını ve bu boyların farklı oymak ve aşiretlerinin yaşamış olmalarına bağlamaktadır (2009: 374).

2.9. HARİTA ÜZERİNDE ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİNİN BÖLGESEL DAĞILIMLARI

3. BÖLÜM

GÜNEYBATI ANADOLU AĞIZLARINDA ODAKSILLIK

Bir önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde görüldüğü üzere bu bölümde, “odaksılık” konusu yapılan çalışmaların da yardımıyla değerlendirilecektir. Daha sonra, araştırma alanı içerisindeki ağız bölgelerinden tespit edilen örneklerde, odaklılık değeri taşıyanlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Odaklılık (focality), Johanson’un görünüş kuramında yer alan en önemli kavramlardan bir tanesidir.

Johanson’a göre odaksılık;

Sayılabilir veya sayılamaz eylemler arasındaki yapay sınır, elbette odaksılığı zorunlu kılacak işlev tipine esas oluşturmaz. Gerçekte eylem öbeği tarafından ifade edilen olayın, cevap verilen öznel anla, yani odakla ilintili olması belirleyicidir. Sözlüksel veya bağlamsal olarak ifade veya işaret edilen tek bir zaman dilimi kastediliyor ve söz konusu an, yeri açısından oluş olarak gerçekleşen eyleme ve onun geçerlilik maksimumuna, eylem zaman dilimi için karakteristik görünecek biçimde davranıyorsa odaksılık mevcuttur (Johanson 2016: 139).

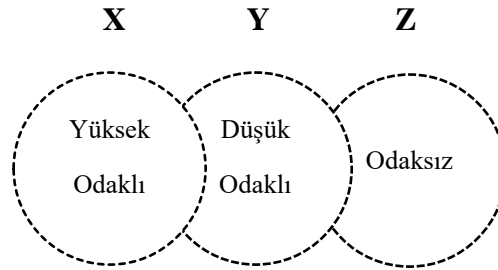
Bir başka değerlendirme de şu şekildedir; Odaklılık, görünüş biçimbirimleriyle işaretlenen eylemi görüntüleme alanının göreceli darlığı, bakış noktasını çevrelemesi, sınırlandırması ve buna bağlı psikolojik durum ve olgularla ilgili ölçüsel bir parametredir (2000: 39).

Johanson, (2016) Odaksılık parametresinde olayın başlaması sırasında an, onun en üst geçerlilik seviyesinde bulunuyorsa *yüksek odaklılık* gösterir. Yakınında bulunuyorsa eylem tek bir an için somut anlamda belirleyicidir, bu da *düşük odaklılık* göstergesidir. Eylem, kılımsı bakımından öngörülebilir bir sona doğru gidebilir aynı zamanda başka nedenlerle açık bir maksimuma da erişebilir.

Yüksek odaklılık, bakış noktasındaki en yüksek eylemsel konsantrasyonu gösterir. Düşük odaklılık ise, tek bir zaman noktasında geçerli olmak zorunda değildir; bir ya da birden fazla gerçekleşme noktasında olabilir (Johanson 2000: 87; Aslan Demir 2016: 37).

Bir eylemin odaklılık değeri yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere değişkenlik gösterebilir. Johanson, (2016) bu değişkenliği şu şekilde açıklamaktadır; Odaklılık

gelişimsel bir parametre olduğu için art zamanlı olarak değişim gösterebilir. Biçimbirimlerdeki bu değişim genellikle yüksek odaklıdan düşük odaklıya doğrudur. Bir biçimbirimdeki odak kaybı, görünüş sisteminde odaklılık yenilenmesine yol açabilir. Başka bir ifadeyle, bir unsur odaksızlaşma (defocalization) sürecine girerse o dilde, bu yönde bir ihtiyacı karşılamak üzere yüksek odaklı yenilenme olabilir (Johanson 2016). Bu bakımdan odaklılık parametresi gelişimsel olmasından dolayı, bir biçimbirimin alt ya da üst skaladaki değeri de yansıtabildiği eş zamanlı kesişim alanlarına sahip olabilir (Johanson 1994: 255; Aslan Demir 2016: 39).

Buna göre; düşük odaklı Y biçimbirimi, dil içi bağlamı sayesinde yüksek odaklı görünüm gösterebilir.

Türkiye Türkçesinde odaklılık +SNA birlikler *-makta*, *-(I)yor* ve *-(I/A)r*, eklerinde görülmektedir. Fakat bu yapılardan *-mAkta* ve *-(I)yor* odaklılık bakımından, odaklılık durumundaki *-(I/A)r*'dan ayrılmaktadır (Johanson 1971: 134; Aslan Demir 2016: 37). Bunların dışında yardımcı fiillerde oluşturulan (*-ıp yatı:r*, *-ıp otu:r*, *-ıp yör:ü*, *-ıp du:r* *-ıp ba:r vb.*) yapılar da odaklılık gösterir.

Ege bölgesi ağızlarında odaklılık değerleri gösteren yapılar aşağıda açıklanacaktır. Tespit edilen tüm ekler bu bölümde değerlendirilmeyecek olup aynı kökenden gelenler ve ses değişiklikleriyle şimdiki zaman unsuru oluşturan ekler değerlendirilmeye alınmayacaktır.

-(I)yor:

Genel anlamda bakıldığında şimdiki zaman için kullanılan en yaygın ektir. Cümledeki bağlama bakıldığında temel görevi, içerisinde bulunulan zamandaki oluş ve kılışları anlatır.

Ekin durumu köken bakımından önceki bölümlerde ilgili alanlarda belirtilmiştir. Ekin kökeni hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz; Eski Anadolu Türkçesindeki süreklilik bildiren bir fiil olan *yoru-* tasvir fiilinin geniş zaman çekiminden hece yutumu ile *(-A yoru-r)* ortaya çıkmıştır.

Bu ek, bulunduğu cümlede görünüş noktasında sözün söylendiği anda gerçekleşmekte olan fiilin zamanını belirler ve yüksek odaklılık gösterir;

1. *gānşlā tütüñ yap-ıyuru*
2. *Bārgāmā gül-iyô*
3. *āmed_ā ge, asgēlikden añnad-ıyon gē!*
4. *asger ūrlu-yorula*
5. *ōlum, uzakları görebil-ıyon mu, gözün kesiyō mu dedi*

-(I)yor'un diğer kiplik işlevleri şöyledir;

- a. Sınırlandırılmamış bir zamanı yani geçmişte başlayan bakış noktasında da devam eden bir süreklilik ifade eder:

1. *u fakirlāri ālmas cāvāhir veriyo gāri parı çoK veriyo. anı alıK gāliyo adam. zāñgin_ol-uyollā gāri*
o fakirleri almaz Cevahir veriyor artık parayı, çok veriyor. Onu alıp geliyor adam. Zengin oluyorlar artık.

Yukarıdaki örnekte “artık” kelimesi zaman ifade eden bir unsurdur. Ve zengin olma sürecinin kesin bir başlangıç noktası olmamakla birlikte eylemin ne zaman gerçekleşeceği de belli değildir.

b. Süreklilik özelliği taşıyan alışkanlıkları, âdetleri gösterebilir:

1. *cingen* oyunu yaparlā, oyun oynarlā böle. ğarişik bi şekilde **oyn-uyolā**, altın **dağ-ıyolā** böle, büyük

çingen oyunu yaparlar, oyun oynarlar böyle. Karışık bir şekilde (bayan-erkek) onuyorlar, altın takıyorlar böyle büyük.

c. Bir varlığın niteliği veya durumu hakkında bilgi verebilir:

1. *ğurT ğarınıñ āzını yüzünü daid-ıyō....dudānı sor-ıyo böle, yanarı sor-ıyo, dudānı sor-ıyo ğarınıñ. mikrop ğarının içine ğit-ıyō*

Kurt kadının ağzını yüzünü dağıtıyor, dudağını soruyor böyle, yanağını soruyor, dudağını soruyor kadının. mikrop kadının içine gidiyor.

-(I)yor eki ile ilgili olarak;

Swift'te (1963: 96) bu ekin eylem tarafından belirtilen işin şu anda gerçekleştiğini bildirir. Örneğin; *biliyorum, zannediyorsun, inanıyor*

Underhill'de (1987: 112) eylemin konuşma anında yani sözcemele anında gerçekleştiğini bildirir. Örneğin: *yemek yapıyor, çay içiyorlar*

-(I)yor ekinin kiplik özellikleri için (bk. Swift 1963; Underhill 1987; Korkmaz 2003; Lewis 1986)

-(I)pdIr:

Odaklılık, bakış açısının göreceli darlığı, bakış noktasını çevrelemesi ve buna bağlı psikolojik yoğunlukla ilgili ölçüsel bir parametredir. Muğla, Aydın, Denizli ve Kütahya bölgesinde kullanılan bu ek odaklılık değerine sahiptir. Aşağıdaki örnekler odaklılık değeri gösteren kullanımlardır:

1. *ğızım biz sana çō seviP-duruz, ğızımız olumadından neden böle edī-batıñ dedikçe "sizin sevmeñiz önemli dāl, olun sevsin yeterli" dedi bizi*

KIZIM biz seni çok seviyoruz kızımız olmadığından. Neden böyle yapıyorsun dedikçe “sizin sevmeniz önemli değil oğlun sevsin yeterli” dedi bize.

2. *ē bubu bu ğidā boḲun içindi niyi **gülüP-duruḡ sen di baḲen***
ee baba bu kadar kötü şeyin içinde niçin gülüyorsun sen söyle bakalım.
3. *bişirip **iç-ip durun**. o kékik suyūna bişirip **iç-ip durun***
pişirip içiyorum. O kekiği suyla pişirip içiyorum

Aslan Demir, (2016: 75) *-(I)pdIr* biçimbiriminin algısal ve çıkarımsal bir bilgiyi işaretlediğinde daha tanımlayıcı, teşhissel ve yüksek odaklı bir görünüm sergilediğini belirtir.

1. *herif darınıḡ gözüne **bakıP-duru**. yiyceK ğış gelince.*
herif darının gözüne bakıyor. Kışın yiyecek.

Yukarıdaki 1. örnekte biçimbirim yapılmakta olan eylemin çıkarımsal bir bilgiyi işaretlediğini göstermektedir.

-yar/ -yär:

Bu biçimbirim işlevi konuşma anında gerçekleşmekte olan olay veya durumları anlatır. Güneybatı Anadolu Ağızları içerisinde sadece Manisa yöresinde kullanılan bu ek odaklılık gösterir.

1. *selayı **oku-yar** hoca*

Yukarıdaki örnekte eylemin yapılmakta olduğu anlatılmaktadır.

Bu biçimbirim aynı zamanda, her zaman ya da belli bir olay anında sürekli olarak yapılan eylem ve durumları anlatabilir. Örneğin;

1. *Nazar oldumu **oku-yarın***
2. *Elinde sigil çıktınmı ayâ **oku-yarız***
3. *ayaz başladı zaman seraya **top-leyürz***

-(I)p otu:r, (I)p yatı:r, -(I)Ip batı, -(I)p batı:r, -(I)k gel, -(I)p yürü:r

Güneybatı Anadolu Ağızlarında tasvir fiilleri ile oluşturulan şimdiki zaman ekleri oldukça fazladır. Bu başlık altında ses değişmelerine uğrayarak şimdiki zaman anlamı gösteren ekler değerlendirilmemiştir.

Bir eylemin sürmekte olan iç safhasını gösteren bu ekler özellikle Aydın ve Muğla yöresinde çok fazla kullanılmaktadır. Eylemlerin süreğine ait bir kesiti daha dar bir bakış açısıyla sunabilmeleri bakımından bu biçimbirimler yüksek odaklılık göstermektedir.

1. **ğul-ıPbātırız**
kılıyoruz
2. **gelin ed-iPbālā**
gelin ediyorlar
3. *siz nēden beri **geK-gelīsiniž?** çavdardan beriyi mi **gel-İKgelīsiniž?***
siz nereden geliyorsunuz Çavdar köyünden mi geliyorsunuz?
4. *ēyiğin **išti gūz-ip bōrūn***
iyiyim işte geziyorum
5. *burlādı bizim bi işimiz yoK **ōlum. mān bi işi gitmiyorūn zattan. bi allahī şükūr, kāndimiz yiyip içip kakıp, yat-ip yürüz. başgī b **işimiz yok*****
Bir işimiz yok artık oğlum. Ben hiç işe gitmiyorum zaten. Allah'a şükür kendi ihtiyaçlarımızı görebiliyoruz. Yiyip içip yatıp kalkıyoruz. Başka bir işimiz yok.
6. *sen aldīñ el. el **anası gelecek burē. o el. geçinimezsiniz. gayınnanı alivēñ bene, sōleñ demiş. aḡney-İ batīmıñ dedīme***
sen başka bir el (gelin) aldın. el annesi gelecek buraya. O el, geçinemezsiniz, kayınnanamı alıverin benim söyleyeyim demiş. söylediklerimi anlıyor musun?"
7. *nēdelim buna şükūr **ūraş-ıPyörüz** yaylalarda, buyday galdırcaz dēye*
ne yapalım buna şükür uğraşıyoruz yaylalarda, buğday kaldıracamız diye.
8. *hindi dādan **in-iKgeliyolla** bu çocu^klā.*
şimdi dağdan iniyorlar bu çocuklar.
9. *nēden **gel-iPduruñuz***

neden gelip duruyorsunuz

10. *bubam odun  d-ibati*

Babam odun yapıyor.

Yukarıdaki  rneklerde geçen biçimbirimler, bakılan noktada bir eylemin devam eden i safhasını g zlemleyebilmektedir; yapılmakta olan eylem konuşma anında gerçekleşir. Ayrıca konuşma anının çok yakınında olmasa bile konuşma anını içine alan bir zaman diliminde gerçekleşen veya geçerli olan eylemlerin i safhasını g sterebilir.

SONUÇ

Ağız konusunda son yıllarda çok fazla çalışma yapılmış olmakla birlikte artık dar bölge ağızları araştırma konusu olarak ele alınmaktadır. Dar bölge ağızları daha sınırlı bir bölgede kullanılan ve dâhil oldukları geniş bölge ağızlarının özelliklerine sahip aynı zamanda farklı varyantları da içinde barındırabilen bölgelerdir. Bu çalışma da dar bölge ağız araştırması için örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışmada Güneybatı Anadolu Ağızları'nda şimdiki zaman şekilleri, işlevleri, anlamları, tarihi gelişmeleri ve odaklılık değerleri bakımından incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde genel anlamda zaman ifadesi ve Türkçede şimdiki zaman üzerine yapılan araştırmalar incelenmiştir. Genel kanıya göre zaman; geçmiş, şimdi ve gelecek şeklinde ifade edilmektedir. Bu zaman ayrımları bir dilin dilbilgisel kategorilerinin belirlenmesinde ve ayrıştırılmasında kullanılmaktadır. Bu bölümde ayrıca V. A Maksimov ile başlayan Türkiye Türkçesi ağız çalışmaları hakkında kısaca bilgi verilmiş ve Anadolu Ağızları'nda şimdiki zaman çalışmaları tanıtılmıştır.

Şimdiki zaman, Eski Türkçe döneminde müstakil bir zaman anlamı ifade etmediği için Köktürk Türkçesi, Eski Uygur Türkçesi ve Karahanlı Türkçesi'nde geniş zaman ekleriyle şimdiki zaman ifade edilmiştir. Harezm Türkçesi döneminden itibaren bağımsız şimdiki zaman şekilleri oluşmaya başlasa da geniş zaman ekleri şimdiki zaman unsuru olarak kullanılmaya devam etmiştir. Ancak; Çağatay Türkçesi döneminde geniş zaman ekleri şimdiki zaman unsuru olarak kullanılmamaya başlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de bu değişim devam etmiştir. Sonuç olarak Türkçenin tarihi dönemlerinden bugüne kadar şimdiki zaman doğrudan veya dolaylı bir şekilde kullanılıyordu diyebiliriz.

İkinci bölümde, Güneybatı Anadolu Ağızlarında kullanılan şimdiki zaman eklerinin envanteri ortaya çıkarılmıştır. Muğla, Uşak, Aydın, Denizli, Afyon, İzmir ve Manisa yörelerine ait şimdiki zaman eklerindeki farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Standart Türkçe'nin etkisiyle Anadolu ağızlarının neredeyse tamamında bulunan -(I)yor şimdiki zaman eki bütün yörelerde kullanılmaktadır. Özellikle Çağatay ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygınlık kazanan yardımcı fiiller Muğla, Aydın ve az da olsa Kütahya ve Denizli sınırları içerisinde şimdiki zaman oluşturmada kullanılmaktadır. Bu

çalışma nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici bir yöntemle oluşturulmuştur. Bundan dolayı mevcut kaynaklardan yararlanılmıştır. Fakat mevcut çalışmalarda derleme metinlerinde geçen numaralandırmalarda hata olduğu çokça kez görüldüğünden tespit edilen örnekler sayfa numarası ile gösterilmek zorunda kalmıştır.

Türkmencede de kullanılan *-yar/ -yär*, Manisa ağzında şimdiki zaman için kullanılan ve odaklılık değeri olan bir ektir. Diğer ağız bölgelerinde bu ek'e rastlanmaması dikkat çekicidir. Bunu o bölgenin etnik yapısıyla açıklamak mümkündür. Çünkü derleme yapılan bölgede Türkmenlerin varlığından bahsedebiliriz.

Çalışmanın ikinci bölümünde odaklılık (focality) parametresi ile ilgili araştırmalar incelenmiştir. Aspect konusu içerisinde özel bir araştırma alanı olan odaklılık Johanson ve bazı dilbilimciler tarafından çalışılmıştır. Bu konu hakkında Johanson'un açıklaması kaynak teşkil etmektedir: odaklılık bakış açısının göreceli darlığı, bakış noktasını çevrelemesi ve buna bağlı psikolojik yoğunlukla ilgili ölçüsel bir parametredir. Yüksek odaklılık ve düşük odaklılık ayrımı yapılmaya çalışılan bu bölümde Güneybatı Anadolu Ağızlarında odaklılık değeri olan biçimbirimler örneklerle gösterilmiştir.

Sonuç olarak; şimdiki zaman konusu Güneybatı Anadolu Ağızları sınırları içerisinde incelenmiştir. Tespit edilen şimdiki zaman ekleri dilbilimsel bir yaklaşımla ele alınmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Türkiye Türkçesi üzerine yapılacak olan araştırmalara dilbilimsel bir katkı sağlaması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2013) *Muğla ve Yöresi Ağzları (Grammer-Metin-Sözlük)*, Ankara: TDK.
- Akça, H. (2011) “Ankara İli Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları”, *Turkish Studies*, Volume 6/1 Winter: 611-619.
- Akyol, S. (2006) *Manisa Merkez Kuzey-Batı Köyleri Ağzları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan Demir, S. (2016) *Görünüş Kategorisi Türkmence Örneği*, Ankara: Grafiker.
- Ay, Ö. (2009) *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Fiil Çekimi*, Ankara: TDK.
- Aydemir, A. (2010) *Türkçede Zaman ve Görünüş Sistemi*, Ankara: Grafiker.
- Benzer, A. (2012) *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, Kabalcı.
- Biray, N. (2007) “Acıpayam Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle İlişkisi”, *Acıpayam Sempozyumu, Denizli - Acıpayam, 1-3 Aralık 2003; 1. Acıpayam Sempozyumu Bildirileri*, Acıpayam-Denizli: 375-382.
- Boz, E. (2006) *Afyonkarahisar Merkez Ağzı (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bulak, Ş. (2017) “Tarihi Türk Yazı Dillerinde Şimdiki Zaman”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 9 s. 223-258.
- Caferoğlu, A. (1988) “Muğla Ağzı”, *TDAY Belleten 1962*, Ankara: TDK, 107-130.
- Chomsky, N. (1965) *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Mass: MIT PRES-s.
- Comrie, B. (1985) *Tense*, Cambridge: Canbridge University Pres, New York.

Demir, N. (1995) “Alanya Ağzlarında Şimdinin Varyantları”, *TDAY Belleten* 1995, 99-114.

_____ (1996) “Güneybatı Anadolu Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki *-ik gelir*”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992)*, Ankara: 43-56.

_____ (1999) “Alanya Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları”, *İlmi Araştırmalar* 7, 57-64.

_____ (2000) “Derleme Sözlüğünde Şimdiki Zamanla İlgili Veriler”, *İlmi Araştırmalar* 10, 19-27.

_____ (2002). “Ağız Terimi Üzerine”, *Türkbilig* 4, 105-116.

Demir, N., Yılmaz, E. (2014) *Türk Dili El Kitabı*, 7. baskı, Ankara: Grafiker.

Ergin, M. (1998) *Üniversiteler İçin Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak.

Erdal. M. (2004) *A Grammar of Old Turkic*, Leiden, Boston.

Ercilasun, A. B (1983) “Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli”, *Şükriü Elçin Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi: 1, Ankara.

_____ (2004) *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ.

Gabain, A. V (2000) *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK.

Gülensoy, T. (1985) “Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, *TKAE Prof. Dr.*

İbrahim KAFESOĞLU'nun Hatrasına Armağan, Ankara, 1985, Yıl XXIII/1-2: 281-295.

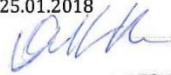

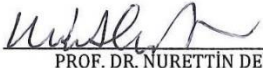
Gülensoy, T. (1988) *Kütahya ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK.

- Gülsevin, G. (1997) *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK.
- _____ (2002). *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK.
- İlker, A. (2008) “Manisa Ağızlarında Şimdiki Zaman” *Uluslararası Ağız Araştırmaları Çalıştayı*, Harran Üniversitesi-TDK, 25-30 Mart 2008.
- Jespersen, O. (1924) *The Philosophy of Grammar*, London: University of Chicago Pres.
- Johanson, L., Csato, É. Á. (1998) *The Turkic Languages*, (Ed.), s 203-235. Routledge
MPG Books Limited, New York.
- Johanson, L. (2000) “Viewpoint operators in European Languages.”, Dahl, Östen (ed.),
Tense and aspect in the languages of Europe. Berlin & New York: Mouton de
Gruyter. 27-187.
- _____ (2016) *Türkçede Görünüş*, (çev. Nurettin Demir), Ankara: Grafiker.
- Karahan, L. (1996) *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (1994) *Güney-Batı Anadolu Ağızları-Ses Bilgisi (Fonetik)*, 2. baskı, Ankara:
TDK.
- _____ (1996) “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *Türk Dili Üzerine
Araştırmalar*, İkinci Cilt, Ankara: TDK, 179-187.
- _____ (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK.
- Lewis, G. (1994) *Turkish Grammar*, New York.
- Menges, K. H. (1968) *The Turkic Languages And Peoples*. Wiasbaaden: Otto
Harrassowitz.
- Özışık, S. (2007) *Muğla İli Ağızlarının Türkmen Türkçesi Ağızlarıyla Karşılaştırılması*.
(Basılmamış Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

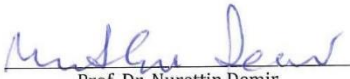
- Reichenbach, H. (1947) "The Tenses of Verbs", sec. 51 of *Elements of Symbolic Logic* (New York: The Macmillan Company, 1947), 287-98.
- Sarikaya, M. (2003) "Muğla Ağzında Şimdiki Zaman Çekimi Üzerine.", *TÜBAR-XIV* 2003, 65-75.
- Solmaz, E. (2007) *Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağzı*, (Yüksek Lisans Tezi).
Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sümer, F. (1972) *Oğuzlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tekin, T., Ölmez, M. (1995) *Türk Dilleri*, Ankara: Simurg.
- _____ (1991) "A new classification of the Turkic Languages", *TDA*, 5-18.
- _____ (2008) *Orhon Yazıtları*, Ankara: TDK.
- Tok, T. (2002) *Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağzları*, (Basılmamış Doktora Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk, V. (1996) "Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri.", *TDAY Belleten* 1996, 291-340.
- Uzun, N. E. (1998) "Türkçede Görünüş/Kip/Zaman Üçlüsü", *Dil Dergisi*, 68-Haziran 1998:5-22.
- Yapıcı, A. İ. (2013) *Aydın ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metin-Sözlük)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, H. (2017) "Türkmen ve Türkiye Türkçesi Ağız Gruplarının Bir Belirleyicisi Olarak Şimdiki Zaman Eki", *Türkbilig*, 2017/33: 133-152.

Ek 1.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA		
Tarih: 25/01/2018		
Tez Başlığı / Konusu: GÜNEYBATI ANADOLU AĞIZLARINDA ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİ		
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. 		
<p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>		
25.01.2018		
Adı Soyadı:	OĞUZ KISA	
Öğrenci No:	N12224964	
Anabilim Dalı:	ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI	
Programı:	ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI	
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>		
		
 PROF. DR. NURETTİN DEMİR		
Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr		
Telefon: 0-312-2976860	Faks: 0-3122992147	E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

Ek 2.

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih:25/01/2018</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Güneybatı Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekleri</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 83 sayfalık kısmına ilişkin, 25/01/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %7'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">25/01/2018 İmza </p> <p>Adı Soyadı: Oğuz Kısa Öğrenci No: N12224964 Anabilim Dalı: Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Programı: Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"> Prof. Dr. Nurettin Demir</p>